

Rapport från Institutionen för pedagogik

NR 13:2001

Vem söker sig till lärarutbildning- en och varför?

- en studie av blivande förskollärare och grundskollärare
vid Högskolan i Borås

Ann-Sofie Holm

Vem söker sig till lärarutbildning- en och varför?

- en studie av blivande förskollärare och grundskollärare
vid Högskolan i Borås

Ann-Sofie Holm

Förord till arbetsrapporter i projektet ”Lära till lärare”

Vid Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, pågår under åren 1998-2001 ett brett upplagt forskningsprojekt, ”Lära till lärare”. Projektet består av två parallella huvudstudier med det gemensamma syftet att identifiera vad som är verksamma villkor för konstruktion av en lärarroll i utbildningspraktik och yrkespraktik. Den ena studien tar sin utgångspunkt i den integrerade lärarutbildningen (förskollärare och grundskollärare 1-7) som bedrivs vid Högskolan i Borås sedan 1997. I den andra studien undersöks hur fyra lärarlag i två skolor utvecklar och etablerar lokala, integrerade skolpraktiker.

I den studie som undersöker lärarsocialisation under utbildningen används olika studerande producerade texter (pedagogiska ställningstaganden, dagböcker, kursutvärderingar), enkäter och intervjuer, som empiriskt underlag för olika analyser. I den studie som följer integrerad skolpraktik samlas data in under fem terminer genom intervjuer, observationer av vardagspraktiken, deltagande i personal- och planeringsmöten, samt lärarnas skriftliga reflektioner.

Projektet finansieras av Högskoleverket och Högskolan i Borås och ingår i en bredare satsning på att bygga upp och utveckla forskningsanknytningen vid institutionens lärarutbildningar. I anslutning till projektet bedrivs forskarutbildnings- och magisterstudier. Dessutom driver de projektansvariga ett av institutionens vetenskapliga kollegier, ”Kollegiet för socialisationsperspektiv på pedagogiskt arbete”. Till kollegiet hör, förutom de som arbetar inom projektet, ett tiotal av institutionens lärare, samtliga involverade i den integrerade lärarutbildningen, samt handledare från verksamheten. Inom ramen för kollegiet initieras diskussioner om projektets innehåll och närliggande frågor och här knyts projektets vetenskapliga perspektiv samman med de praktikperspektiv som kollegiemedlemmarna har erfarenhet av. I kollegiet ges också kontinuerlig rapportering om projektet och hur det fortlöper. Projektet/kollegiet har också ansvar för en vetenskaplig seminarieserie, obligatorisk för lärarstuderande, på temat ”Det pedagogiska rummet som plats för socialisation och lärande”.

Vi som arbetar inom projektet har som ambition att fortlöpande informera om arbetet till dem som av olika skäl har intresse av att veta hur arbetet fortskrider. Istället för några få, omfattande avrapporteringar har vi valt att publicera skrifter som har karaktär av arbetsrapporter och som dokumenterar delar av det pågående bearbetnings- och analysarbetet. Av naturliga

skäl får därför rapporterna varierande innehåll och varierande grad av ”vetenskaplig tyngd”.

Det är vår önskan att studenter, lärarutbildare, förskollärare/grundskollärare, forskare, politiker och anslagsgivare alla skall hitta den information de söker om projektet i våra rapporter, och att de skall inspireras till fortsatt arbete och reflektion omkring frågor som har att göra med ”hur lärare blir lärare”.

I den här rapporten, som är en bearbetning av en D-uppsats i psykologi vid Högskolan i Borås, redovisas en enkätstudie som gjorts inom projektet. Syftet med undersökningen var dels att göra en kartläggning av de studenter som under vårterminen 2000 studerade på den integrerade lärarutbildningen i Borås, dels att studera vilka faktorer som låg bakom deras val av utbildning. I rapporten redogörs även för likheter och skillnader mellan blivande förskollärare och grundskollärare rörande dessa faktorer.

Borås i april 2001

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Marianne Dovemark
Anita Eriksson
Ann-Sofie Holm
Marianne Strömberg

Hemsida: www.hb.se/forskning/insti/ped/lara-t-larare/

Innehållsförteckning

FÖRORD	1
INTRODUKTION	4
TEORIER OM YRKESVAL	5
Behovsteorier	5
Kognitiva teorier	7
Personlighet och yrkesval	9
Den sociala bakgrundens betydelse	11
FÖRELIGGANDE STUDIE	13
METOD	14
Undersökningsdesign	14
Instrument	14
Procedur	15
Respondenter	15
RESULTAT	20
Tidigare skolerfarenheter	20
Valet av lärarutbildningen	21
Förändringsintressets betydelse för yrkesvalet	23
De materiella villkorens betydelse för yrkesvalet	24
De intresseinriktade motivens betydelse för yrkesvalet	24
Bakgrundens betydelse för yrkesvalet	24
Utbildningsortens betydelse för yrkesvalet	25
Valet av studieort	25
Förväntningar inför framtiden	26
Synen på utbildningen	29
DISKUSSION	32
Referenser	36
Bilaga	40
English summary	48

INTRODUKTION

Vad är det som ligger bakom en människas val av yrke? Väljer individen enbart utifrån sina egna önskningar eller är det arbetsmarknaden som styr? Är det den sociala bakgrunden som påverkar mest eller styrs valet kanske av slumpen? Utgångspunkten i denna studie är att det finns ett flertal samverkande faktorer som påverkar en människas yrkesval. Inledningsvis kommer ett antal av dessa faktorer att beskrivas ur ett psykologiskt och socialt perspektiv, därefter kommer specifikt faktorer kring valet av lärarutbildningen och läraryrket att studeras.

Härnqvist (1980) menade att valet av utbildningsinriktning och yrkesinriktning oftast hör samman och i stort sett styrs av samma mekanismer. Dessa mekanismer kan delas upp utifrån en individuell nivå och utifrån en systemnivå. På den individuella nivån fokuseras faktorer hos individen själv (såsom kön, begåvning, skolprestationer, intressen mm.) samt faktorer i uppväxtmiljön som kan påverka valet (familjebakgrund, kamrater, skolmiljö mm.). Faktorerna på systemnivån beskrivs utifrån olika samhällsförhållanden, som tex. utbildningssystem (inträdeskrav, geografisk tillgänglighet, studiefinansiering mm.) samt olika förhållanden kring själva val tillfället (demografiska faktorer, arbetsmarknad, sociala och kulturella betingelser).

Enligt Härnqvist (1980) tycktes de tidiga och mer avlägsna faktorerna på individnivå, såsom uppväxtmiljö, skolupplevelser och tidigare utbildningsval, vara av större betydelse vid utbildningsvalet än de som låg i nära anslutning till det (dvs. systemfaktorerna). Denna studie tar sin utgångspunkt i detta synsätt och kommer i fortsättningen att framförallt fokusera kring faktorerna på individnivå.

TEORIER OM YRKESVAL

Det finns ett stort antal psykologiska teorier som beskriver vad som påverkar ett yrkesval. Det som skiljer dem åt är framförallt i vilken grad de betonar antingen utvecklingens, behovens, personlighetens, sociala bakgrundens eller beslutsfattandets roll vid valet (Furnham, 1992). Nedan kommer ett antal av dessa teorier att beskrivas i korthet för att sedan användas som utgångspunkt i resonemanget kring valet av just läraryrket.

Behovsteorier

Enligt behovsteorierna är de inre drivkrafterna, motiven, bakom individens handlingar att tillfredsställa olika behov. Dessa är, enligt Maslow (1970), uppdelade utifrån ett antal fysiologiska och psykologiska behov, vilka aktiveras i hierarkisk ordning. Ju bättre de tidigare behoven är tillfredsställda, desto mera utrymme får de senare och desto mera strävar människan efter att uppfylla dem. Det slutliga målet är att tillfredsställa behovet av självförverkligande. Maslows behovstrappa har dock blivit ifrågasatt från olika håll, (Berry, 1997), bl.a. för att den framställer människan som alltför partiell och att den hierarkiska uppdelningen ofta saknar stöd, exempelvis då olika behov är i konflikt med varandra. I yrkessammanhang har det ofta visats att en hög lön inte alltid är tillräcklig som motivationsfaktor, utan att det i stället finns andra och högre behov (exempelvis trivsel), som skulle motivera mer (Berry, 1997; Maccoby, 1989).

Maccoby (1989) delade in drivkrafterna i arbetslivet i åtta kategorier, nämligen behov av självbevarelse, samhörighet, njutning, information, kunnande, lek, värdighet och mening. Han menade dessutom att motivationen snarare beror på vår moral än en önskan att tillfredsställa behov. Även om människan föds med vissa behov och dynamiska tendenser, uttrycks och styrs hon av olika värderingar som är beroende av den kultur och miljö hon lever i. Maccoby delade in individer i olika s.k. "sociala karaktärstyper" utifrån de positiva värderingar som motiverade dem att arbeta. Dessa karaktärstyper beskrevs i termer som Experten, Hjälparen, Försvaren, Innovatören samt Självutvecklaren.

Herzberg, Mausner och Snyderman (1959) beskrev i stället behoven utifrån dess yttre och inre karaktär. De yttre behoven (hygienfaktorer) handlar om individens fysiska arbetsförhållanden och relationer till arbetsledning och arbetskamrater. Belöning ges i form av exempelvis lön och status. De inre behoven (motivatorer) handlar i stället om innehållet i arbetet och vilka möjligheter det ger till ansvarsta-

gande och personlig utveckling. Belöningen här är av inre karaktär, ofta i form av personlig tillfredsställelse. Enligt Herzberg et al. påverkar de två faktorerna motivationen på olika sätt. Hygienfaktorerna behövs framförallt för att individen skall nå en acceptabel nivå av motivation och leda "från otillfredsställelse" medan motivatorerna i stället riktas "mot tillfredsställelse", vilket exempelvis visar sig i form av ökat engagemang.

Människor drivs mer eller mindre av behovet att lyckas och rädslan för att misslyckas. Prestationsmotivets betydelse som drivkraft bakom våra arbetsprestationer och yrkesval framhölls av McClelland, Atkinson, Clark och Lowell (1976). Prestationsbehovet handlar om i vilken grad individer strävar efter framgång i livet och är ett förvärvat motiv, vilket formas av den miljö individen växer upp i. McClelland et al. beskrev bl.a. individer med högt prestationsmotiv som äregiriga, de uppsöker gärna situationer där de kan visa sin förmåga och "siktat högt" inom industri, handel och bankväsen, där det finns ett förhållandevis enkelt och pålitligt mått på prestationer. De med lägre prestationsbehov söker sig däremot i högre grad till pedagogiska, konstnärliga eller vetenskapliga yrken och behöver inte så tydliga mått på sina prestationer i och med att de till stor del drivs av andra motiv.

Behovens påverkan vid val av läraryrket

Vilka är då drivkrafterna som ligger bakom valet av läraryrket? Enligt Maccobys (1989) resonemang tillhör läraren karaktärstypen "Hjälparen" och domineras av värderingar som kretsar kring relationer, omsorg om människor och social förmåga. Detta skulle eventuellt även kunna likställas med det behov som Maslow (1970) kallade kontaktbehovet. Detta bekräftas av ett flertal studier som visat att blivande lärare i första hand motiveras av ett intresse att arbeta med människor/ barn (Blank & Palmqvist, 1998; Gran, 1994; Jönsson, 1996; Wernersson, 1990). En skillnad i betoning av detta motiv har dock påvisats mellan olika lärarkategorier. Det finns en tendens att ju yngre barn/elever läraren inriktar sig mot i sitt yrke desto mer sätts barnet och omsorgsmotivet i fokus, medan ju äldre elever läraren har, desto mer betonas i stället den egna lärarrollen och möjligheten att kunna påverka elevernas och skolans utveckling. Strömberg (2000) fann denna skillnad i en jämförelse mellan blivande förskollärare och grundskollärare på Högskolan i Borås, medan Morales (1994) fann den i en engelsk studie mellan 1-7-lärare (elementary majors) och 4-9- och gymnasielärare (secondary och exceptional majors).

Andra motiv som ofta nämns i samband med yrkesvalet till lärare är exempelvis "intresse för utbildningens ämne", "barndomsdröm", "egna positiva/negativa skolerfarenheter" samt olika pedagogiska och didaktiska motiv (Gran, 1994; Jöns-

son, 1996; Strömberg 2000; Wernersson, 1990). De flesta av dessa motiv kan ses som exempel på inre motiv, så kallade motivatorer. Strömbergs studie (2000) visade även att det fanns en tendens att motiven förändrades något över tid på lärarutbildningen, efter två år fanns fler motiv som riktade sig framåt och ”andades motivation”.

Hygienfaktorer som anställningstrygghet, bra arbetsmarknad eller lön har däremot visat sig ha en underordnad roll vid valet av läraryrket (Jönsson, 1996; Morales, 1994; Persson, 1999). Förklaringar till detta kunde, enligt Morales (1994), vara att läraryrket av tradition setts som ett "kall" och inte något man valde för lörens skull, eller att lärarlönerna idag betraktas som förhållandevis låga, sett till utbildningstid och arbetsvillkor. Ovanstående resonemang skulle kunna ge evidens för McClelands et al. (1976) teori om att lärare drivs av andra motiv än prestationsmotivet.

Kognitiva teorier

Inlärningsteorierna bygger bl.a. på idén att en individ väljer att agera utifrån hur hon bedömer konsekvenserna av sitt handlande. Ett beteende som belönas eller förstärks tenderar att upprepas, medan ett som bestraffas utsläcks. Vi lär m.a.o. från våra erfarenheter och den återkoppling vi får från omgivningen. Exakt vad som anses som belönande kan variera mellan olika individer och från situation till situation (Berry, 1997). Enligt den sociala inlärningsteorin lär sig individer dessutom genom att observera och imitera andra. Denna "modellinlärning" har visat sig vara en av de starkaste mekanismerna vid en individs socialisation (Bandura, 1997).

Enligt kognitiva motivationsteorier styrs individen även utifrån de förväntningar, tankar och önskningar hon har (Berry, 1997). Utifrån dessa förväntas individen göra en kognitiv bedömning för att sedan handla rationellt. Hur mycket individen anstränger sig för att nå ett mål beror på hur hon bedömer möjligheterna att lyckas, hur mycket ansträngning hon förväntar sig kommer att krävas och hur eftertraktat målet är (Berry, 1997). Hur individen resonerar kring sina möjligheter beror till stor del på individens egen självuppfattning. Bandura (1997) menade att självuppfattningen (personal efficacy) spelar en nyckelroll vid allt slags agerande, inte minst vid valet av utbildning eller yrke. Ju högre tro på sig själv att lyckas med studier och dylikt, desto större möjligheter har individen att lyckas och ju fler valmöjligheter anser hon sig ha. Upplevd självtillit (efficacy) inom ett visst område predicerar framgång där. "... it is not experience or skills per se but the beliefs of personal efficacy constructed from those experiences that shape academics performance and career choices." (Bandura, 1997, s. 423).

De mål individen sätter upp i sitt yrkesval kan vara av psykologisk, social eller ekonomisk karaktär och beror på vilken framtid hon attraheras av och vilket syfte hon vill uppnå. Syftet bestämmer i sin tur vilka valfaktorer som blir viktiga. Valfaktorerna i ett yrkesval utgår från de förväntningar individen har på exempelvis rollegenskaper, arbetsuppgifternas art, befattning, status, arbetsplats, ort eller extern grupptillhörighet (Sjöstrand, 1980).

Sjöstrand (1968) menade i sin teori om karriärsval att ett yrkesval inte skall ses som en enstaka händelse utan mer som en dynamisk process som kan vara livet ut. Vilka alternativ individen har att välja mellan när det gäller utbildning och yrke beror till stor del på hur hon lyckats med sina studier på tidigare nivåer, vilket i sin tur i hög grad är beroende på individens begåvning, ambitioner, familjebakgrund mm. Yrkesvalet ses, enligt Sjöstrand alltså som ett samspel mellan individens personliga förutsättningar och de uppgifter, realitetsfaktorer, hon måste bemästra under de olika livsstadierna. Individen strävar hela tiden efter att nå en balans mellan dessa faktorer och fattar utifrån det beslut, som mer eller mindre öppnar eller snävar in valmöjligheterna i framtiden. Denna strävan efter balans, eller undvikande av obalans (kognitiv dissonans), är en viktig motivationsfaktor vid beslutsfattandet (Festinger, 1957).

Kognitionens betydelse för valet av läraryrket

Individens motivation styrs mycket utifrån den föreställning eller attityd hon har till målet hon strävar efter. Föreställningar om lärarrollen börjar formas redan under den egna skoltiden som elev (Arfwedson, 1994; Lortie, 1975). Barn i skolan observerar hur läraren beter sig och tar efter en modell av hur en lärare skall vara. Lortie (1975) kallade denna typ av modellinlärning för "lärlingskap baserat på observation". Socialisationen till läraryrket skiljer sig på så sätt från annan yrkessocialisation i och med att den börjar så tidigt och att individen bär med sig erfarenhet från tusentals timmar från "backstage" (Arfwedson, 1994).

Individer trivs oftast bra i miljöer där de lyckas bra (Smart, 1985). Detta bekräftas av studier som gjorts kring lärarstudierande, vilka visat att dessa ofta har en mer positiv bild av sin skoltid än andra f.d. elever. De har även lyckats bra under tidigare skolgång, vad det gäller betyg (Lindblad & Perez Prieto, 1990; Lortie, 1975). Detta skulle kunna ses som en bekräftelse på ovanstående teori om att beteenden som belönats tenderar att upprepas. Enligt Jönsson (1998) har lärarstudierande ofta med sig ganska traditionella föreställningar av lärarrollen då de börjar sin utbildning. Rannström (1995) menade att dessa föreställningar ofta är motståndskraftiga mot förändringar och fungerar som ett slags "filter" för ny kunskap. Enligt Lortie (1975) finns

härmed en risk för att den traditionella bilden kan verka "konserverande" för skolan som institution, att man helst vill bevara "sin skola". Ytterligare en fara med en alltför idealiserad bild av lärare och skola är att det finns en risk att lärarstudenter råkar ut för en så kallad "praktikchock" då de kommer ut i yrkeslivet och ser att förväntningar och verklighet inte alltid stämmer överens (Arfwedsson, Arfwedsson & Haglund, 1993).

Evidens för att ett yrkesval kan betraktas som en process kan ses i studier som visat att valet av läraryrket ofta verkar vara genomtänkt och "i linje" med tidigare utbildnings- och yrkesval (Blank & Palmqvist, 1998; Gran, 1994; Wernersson, 1990). Exempelvis har större delen av blivande lärare studerat på samhälls- och socialt inriktade gymnasielinjer och har ofta någon form av tidigare arbetslivserfarenhet från pedagogiska eller vårdande yrken. En jämförande studie mellan blivande förskollärare och grundskollärare visade tendensen att förskollärarna väljer en något "rakare bana", vilket visar sig i valet av gymnasielinje, praktikplatser och tidigare yrkeserfarenhet, medan grundskollärare går en "krokigare" väg och gör sitt yrkesval senare i livet (Strömberg, 2000). Grundskollärarstudenter är därför i regel något äldre än andra studenter (Blank & Palmqvist, 1998), vilket också gäller män i jämförelse med kvinnor. En möjlig förklaring är att män oftare väljer a-typiska yrken först efter att ha provat andra, kanske mer utpräglade mansyrken (Wernersson & Lander, 1979).

Personlighet och yrkesval

Finns det en personlighetstyp som gör individer mer benägna att söka sig till ett visst yrke eller är det yrket som formar personligheten? Enligt vissa personlighetsteorier är det troligtvis en kombination, eftersom personlighet antas byggas upp i ömsesidig påverkan av omgivningen (Bandura, 1997). Likaså kan arbetserfarenheter över tid påverka personligheten (Furnham & Heaven, 1999).

Personlighet samvarierar ofta med motivation, biografi och organisation. En i litteraturen ofta omnämnd yrkesvalsteori är "the person -environment fit model" (Holland, 1973). Huvudtesen är att individens personlighet och arbetsmiljö måste överensstämja, ha kongruens, för att ett yrke skall ge framgång och tillfredsställelse. Ju mer individens och organisationens normer och värden matchar varandra, desto bättre trivs individen. Individen söker sig därför till miljöer där hon kan omge sig med personer och arbetsuppgifter som passar hennes personliga stil. Hollands teori har fått stöd i ett flertal studier, exempelvis att intressen påverkar en individs yrkesval (Hong, Milgram & Whiston, 1993; Naylor, 1993; Smart, 1989), att ungdomars fritidsaktiviteter kan predicera yrkesval i vuxenår (Milgram & Hong, 1997)

och att medlemmar av ett yrke har liknande personlighet och liknande historia av personlig utveckling (Smart, 1985).

Att personer med vissa egenskaper tenderar att föredra och vara bättre lämpade för vissa yrken har man tagit fasta på inom arbetslivet, där personlighetstest flitigt -och med skiftande resultat, används vid rekrytering (Furnham, 1992). En av de metoder som används mest frekvent inom området är skalor som mäter personlighetsegenskaperna extraversion/introversion. Forskning har exempelvis visat att introverta personer tenderar att välja tekniska och teoretiska yrken med detaljerat arbetssätt, medan extraverta i stället föredrar yrken med utmanande kognitiva uppgifter och mindre strukturerat arbetssätt, samt yrken som involverar social kontakt (Furnham, 1992).

Lärare och personlighet

Studier har visat att lärare och lärarstuderande ofta anser att det är den egna personligheten som är det mest avgörande i lärarrollen (Persson, 1999; Rannström, 1995). Även om det utifrån tidigare nämnda resultat kan antas att individer som väljer att bli lärare har extraverta egenskaper har forskningen haft svårt att kartlägga vilken den optimala lärarpersonligheten är (Arfwedson m.fl., 1993). Man har sällan funnit några säkra samband mellan lärarbeteende och elevprestationer. Lärarbeteendet är istället väldigt kontextberoende och formas tillsammans med barnen/eleverna. Studier har visat att en och samma lärare inte beter sig på samma sätt i alla situationer eller alla klasser (Arfwedsson, 1994; Furnham, 1992). Flexibilitet torde därmed vara en viktig egenskap. Lortie (1975) betonade även det sunda förnuftet ("practical know-ledge") som viktigt. Detta kan ses som extra betydelsefullt idag, då läraryrket tenderar att bli alltmer mångfasetterat och olika slag av aktiviteter i form av möten, administrativa sysslor mm. har ökat (Scott & Dinham, 1999; Tallberg-Broman, 1998).

Perssons (1999) studie visade att grundskollärare ansåg att de i relationen till eleverna främst intog rollen som pedagog, konfliktlösare och ordningsman. Samma studie visade även att lärarnas åsikter om vad som påverkade dem mest i yrkesrollen varierade något beroende på hur de såg på sitt yrkesval. De som var nöjda med att arbeta som lärare upplevde att deras yrkesutövande framförallt påverkades av den egna kompetensen, medan besvikna lärare i stället ansåg att det var yttre faktorer, som elever och ekonomiska frågor, som påverkade mest. Lärarutbildningens inflytande på lärarutövandet ansågs ha mindre betydelse (Persson, 1999).

Den sociala bakgrundens betydelse

Teorier om yrkesval tar ofta det fria valet som en premiss, dvs. att individen är medveten om att hon har ett eller flera alternativ att välja mellan och att hon måste välja ett av dem (Sjöstrand, 1968). Rimligheten i att tala om ett val beror dock, enligt Sjöstrand, på omständigheterna. Det är exempelvis rimligare vid högkonjunktur jämfört med lågkonjunktur och rimligare för en person med hög utbildning jämfört med låg. Vilka valmöjligheter individen har är till stor del avhängigt hennes sociala och kulturella bakgrund. För grupper som är mer utsatta än andra, exempelvis invandrare, sker valet ofta inom en mer begränsad ram och är i vissa fall inte så mycket en fråga om att välja utan snarare om att bli vald (Goldstein-Kyaga, 1995).

Familjens ekonomiska standard och sociala klasstillhörighet har visat sig ha betydelse vid utbildnings- och yrkesval (Goldstein-Kyaga, 1995; Hallerdt, 1995; Svensson, 1978). De från högre samhällsklasser väljer oftare längre utbildningar som leder till yrken med högre status och bättre inkomster, medan de från lägre samhällsklasser i högre grad väljer något kortare utbildningar vid filosofiska fakulteter, exempelvis lärarhögskola och socialhögskola (Svensson, 1980). Detta bekräftas av studier som visat att en majoritet av lärare i Sverige kommer från arbetarfamiljer eller tjänstemannafamiljer (Blank & Palmqvist, 1998; Gran, 1998; Persson, 1999).

Hemmet har visat sig ha stor betydelse för hur individen lyckas i sina studier. Föräldrarnas utbildningsnivå, skolerfarenhet och syn på utbildning påverkar i hög grad barnens inställning till skolan (Lareau, 1997). Likaså har föräldrarnas stöd och engagemang i barnens skolgång stor inverkan på barnens studieresultat och motivation för vidare studier (Coleman, 1997; Hallerdt, 1995; Hammarström, 1996). Även föräldrarnas yrkesbakgrund kan påverka barnens framtidsplaner. Studier har visat att individer ofta söker sig till yrken som liknar föräldrarnas (Goldstein-Kyaga, 1995; Lahikainen, 1985; Martensen-Larsen & Söörig, 1995). Detta har även framkommit i studier bland lärare, där många av dessa har visat sig ha föräldrar med pedagogisk yrkesbakgrund (Blank & Palmqvist, 1998; Gran, 1998). Faktorer som antal syskon eller placering i syskonskara kan också ha en viss inverkan på yrkesvalet. Exempelvis visade Martensen-Larsen och Söörig (1995) att lärare i regel kommer från barnrika familjer där de tidigt fått vana av barn i grupp, vilket i sin tur påverkat dem att välja ett yrke som lärarens.

Kön, hemort och yrkesval

Ofta kan könsskillnader ses vid yrkesval. Exempelvis visar män ofta större intresse för tekniska och naturvetenskapliga inriktningar, medan kvinnor visar mer intresse

för artistiska, känslomässiga och mer socialt inriktade yrken (Furnham, 1992). McClelland et al. (1976) redovisade resultat som tydde på att kvinnors prestationsmotiv är mer inriktade mot att lyckas i relationer med andra människor, medan mäns i högre grad syftar mot att "gå framåt" och exempelvis få bra jobb, bli bättre än andra eller få en ledande position. Enligt Gilligans (1985) teori skulle förklaringen till dessa skillnader ligga i att kvinnor och män har olika slags moraltänkande. Med detta menade hon att kvinnor i högre grad styrs av en "omsorgsmoral", medan män i stället styrs mer av en slags "rättvisemoral". Forskningen har dock inte funnit säkra bevis för detta. En annan vanlig förklaring till könsskillnaderna i yrkesval är i stället att det är kulturella könsroller och stereotypa bilder av vad som anses "kvinnligt" och "manligt" som påverkar. Dessa stereotyper av yrken skapas ofta tidigt och är formade av familj, studiesystem, massmedia och kulturen som helhet och verkar ofta både styrande och begränsande vid individers utbildnings- och yrkesval (Bandura, 1997).

Egenskaper som vanligen utpekas som typiskt "kvinnliga" anges ofta som väsentliga i läraryrket (Arfwedson, 1994). Detta kan möjligen vara en av förklaringarna till att läraryrket idag är ett kvinnodominerat yrke. Speciellt gäller detta bland lärare som arbetar med yngre barn. Färsk statistik visar att 97 % av förskollärarna är kvinnor jämfört med ca. 80 % av grundskollärarna (SCB, 2000a).

Var utbildningsorten ligger i förhållande till hemorten har visat sig ha stor betydelse för många vid val av högre utbildning. Hammarström (1996) hävdade att detta speciellt gäller för individer som på grund av ålder, kön eller social bakgrund har svårt att förverkliga ett val som motsvarar deras intellektuella och intresseässiga förutsättningar. Den viktigaste anledningen till att ungdomar i gymnasiets avgångsklasser 1993 tänkte söka en viss högskola var att den låg närmast hemorten (Hammarström, 1996). Detta skulle kunna innebära att för vissa lärarstuderande har valet av utbildning styrts mer av var utbildningsorten ligger och mindre utifrån att det är "rätt" utbildning.

Utöver ovan beskrivna faktorer, vilka till stor del kan förutsäga en persons yrkesval, påverkas valet i många fall även av faktorer av mer oförutsägbar och slumpartad karaktär. Oväntade personliga händelser såsom skilsmässa, dödsfall eller ändrad ekonomisk situation kan för vissa personer ha avgörande betydelse vid valet (Scott & Hatalla, 1990).

FÖRELIGGANDE STUDIE

Föreliggande studie ingår som en delstudie i forskningsprojektet ”Lära till lärare” som bedrivs på Högskolan i Borås (1998-2001). Studiens huvudsyfte var att göra en kartläggning av de studenter som sökt till den integrerade förskollärary- eller grundskolläraryutbildningen (med inriktning år 1-7) i Borås och att ”*identifiera de villkor som ligger bakom valet av utbildningsinriktning och utbildningsort samt villkor för att genomföra studierna*” (Davidsson, Dovemark & Hägglund, 1999, sid. 4). Det var även av intresse att göra jämförelser mellan de båda grupperna förskollärarystudenter (nedan kallade F-studenter) och grundskollärarystudenter (nedan kallade G-studenter) samt kön och studera vilka likheter och skillnader som finns vad det gäller bl.a. social bakgrund och motiv till yrkesval.

METOD

Undersökningsdesign

Studien hade en mellangrupsdesign då olika grupper, företrädesvis förskolläro- studenter och grundskollärostudenter eller kön jämfördes med varandra. Där skill- nader inom studentgrupperna kunde förväntas gjordes även analyser av dessa.

Instrument

I föreliggande studie användes en enkät med 31 frågor (Bilaga 1). Vissa av enkä- tens frågor berörde de studerandes bakgrund vad det gällde familj, utbildning och yrkeserfarenhet, medan andra berörde boende och ekonomi, motiv till val av yrke och utbildningsort, nuvarande utbildning och förväntningar inför framtiden. Mer- parten av frågorna besvarades på 6-gradiga intervallskalor med motpolerna ”stäm- mer inte alls” och ”stämmer i hög grad”, medan övriga frågor hade svarsalternativ på nominalskalenivå. Det bör tas i beaktande att då flertalet av frågorna var av ret- rospektiv eller prospektiv karaktär, bör dessa tolkas med viss försiktighet.

Två av bakgrundsfrågorna, rörande studenternas egna erfarenheter av förskola som barn, visade sig vara tvetydigt formulerade och ströks därför vid databearbetningen.

För att utröna familjebakgrund fick respondenterna i enkäten fylla i den kategori de tyckte bäst beskrev den familj de vuxit upp i. Några kriterier för de olika kategori- erna (exempelvis ”arbetarfamilj”, ”tjänstemannafamilj”) gavs inte, utan responden- terna fick subjektivt bedöma detta. De olika kategorierna kan på så vis ha fått något varierande innebörd, vilket möjligen skulle kunna ses som en brist i undersökning- en. Detta gällde även vid frågor rörande synen på utbildningen. Uttryck som exem- pelvis ”metodiska redskap” och ”goda IT-kunskaper” kunde av studenterna ges oli- ka tolkning beroende på förkunskaper och förväntningar.

En av enkätens frågor berörde studenternas gymnasieutbildning. Syftet var att ta reda på vilka linjer/program respondenterna studerat på tidigare. I och med att gymnasieutbildningarna har förändrats mycket genom åren, placerades de utbild- ningslinjer som kunde betecknas som likvärdiga under en gemensam beteckning. Vid svarsbearbetningen framkom att en del av respondenterna hade erfarenheter av kompletterande gymnasiala studier på komvux. Någon kartläggning av dessa studi- er har dock inte gjorts, eftersom enkätens frågeställningar inte var utformade på, för detta, lämpligt sätt.

Ett antal interna svarsbortfall kunde ses vid en del av enkätens frågor, men då bortfallen inte bedömdes härröra från någon enskild studentgrupp, kommer de inte att tas upp i resultatredovisningen.

Procedur

För att distribuera enkäterna på ett effektivt sätt valdes att försöka nå respondenterna under skoltid. Kontakt togs med undervisare i de olika klasserna och dessa bistod sedan med hjälp av utdelning och insamlande av enkäterna. Detta skedde mestadels under lektionstid. Studerande som ej var närvarande vid första utdelandet fick sina enkäter vid senare tillfälle av lärare eller kamrater och lämnade då sina svar direkt i undersökningsledarens personliga fack på Högskolan. Studenter som under terminen avbrutit sina studier ingick inte i undersökningen. Datainsamlingen skedde under månaderna april och maj 2000.

Då svarsfrekvensen från männen i undersökningen bedömdes som låg skickades en påminnelse och ny enkät hem till de tio män som ej svarat på enkäten i det första skedet. Detta bidrog till att ytterligare tre svar inkom.

Information om undersökningen gavs i ett inledande brev som delades ut samtidigt med enkäten (Bilaga 1). Enkäterna var sifferkodade utifrån högskolans deltagarlistor för att underlätta kontrollen av svarsfrekvens. Enkäten tog ca 20 minuter att genomföra.

Respondenter

Enkäten delades ut till de 363 studerande som under vårterminen 2000 gick termin 2, 4 eller 6 på någon av de två grundläggande pedagogiska programmen på Högskolan i Borås. Sammanlagt inkom 309 svar, vilket var en svarsfrekvens på 85 %. Av respondenterna var 47 % studerande på förskolläraryrket (120 poäng) och 53 % studerande på grundskolläraryrket till 1-7-lärare (140 poäng). Studenterna från grundskolläraryrket var jämt fördelade inom ämnesinriktningarna Ma/No och Sv/So. Majoriteten, 92 %, av respondenterna var kvinnor, medan 8 % var män. Respondenternas fördelning utifrån utbildning och kön redovisas i Tabell 1.

Tabell 1. Respondenternas fördelning utifrån utbildningsprogram och kön. Inom parentes anges totala antalet studerande på programmen.

	F-studenter	G-studenter	Totalt	Svarsprocent
Kvinnor	140 (163)	144 (167)	284 (331)	86%
Män	6 (9)	19 (24)	25 (32)	76%
Totalt	146 (172)	163 (191)	309 (363)	85%
Svarsfrekvens	84%	85%	85%	

Tabellen visar att svarsprocenten var jämnt fördelad mellan F- och G-studenter, men att kvinnorna i något högre grad än männen besvarat enkäten.

Ålder

Spridningen i ålder var stor bland respondenterna, då den yngsta var 20 år och den äldsta 47. Åldersfördelningen inom de olika studentgrupperna redovisas i Tabell 2.

Tabell 2. Respondenternas åldersfördelning. Medelålder, standardavvikelse, medianålder och typvärde uppdelat på studieinriktning och kön.

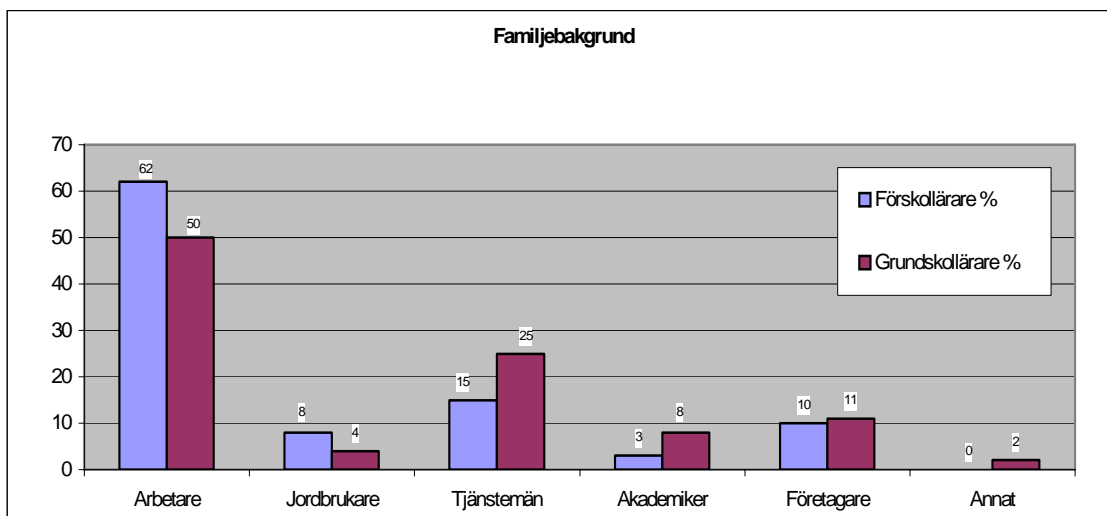
	F-studenter	G-studenter	Kvinnor	Män
Medelålder	27,4 år	28,2 år	27,7 år	29,5
Standardavvikelse	6,8	6,9	6,8	7,7
Medianålder	25 år	25 år	25	26
Typvärde	23 år	22 år	22	23

Tabell 2 visar åldersfördelningen bland studenterna. Analys med t-test visade att det inte förekom några signifikanta åldersskillnader mellan de båda studentgrupperna eller mellan könen. Vid en uppdelning av G-studenterna utifrån ämnesinriktningarna Ma/No (n=81) och Sv/So (n=82) visade däremot en envägs-ANOVA signifikanta åldersskillnader mellan grupperna ($F(2,306)=4,192$, $p=0,02$). För att utröna var skillnaderna låg användes Post hoc-testet Tukey's HSD. Detta visade att Sv/So-studenter ($M=29,6$, $s=7,6$) var signifikant äldre än både förskollärostudenterna ($M=27,4$, $s=6,8$) och Ma/No-studenter ($M=26,7$, $s=5,85$).

Familjebakgrund

Majoriteten av studenterna (87 %) angav att de var uppväxta med svenska föräldrar. Likaså angav de flesta (56 %) att de vuxit upp i arbetarfamilj. Fördelningen mellan förskollärostudenterna och grundskollärostudenterna beträffande familjebakgrund redovisas i Figur 1.

Figur 1. Procentuell fördelning av F-studenters och G-studenters familjebakgrund.

Figur 1 visar att de studerande på lärarutbildningarna framförallt växt upp i arbetarfamiljer eller tjänstemannafamiljer. En jämförelse mellan de båda studentgruppernas familjebakgrund visade med Chi 2-test att F-studenterna i högre grad än G-studenterna kom från arbetarfamilj ($\chi^2(1, 305)=5,131, p=.02$) och att blivande grundskollärare i högre grad kom från tjänstemannafamilj ($\chi^2(1, 305)=4,296, p=.04$).

Enligt resultaten angav 37 % av de blivande lärarna att någon av föräldrarna arbetade med barn och /eller inom ett pedagogiskt yrke. Ställt i relation till att yrken inom utbildning och barnomsorg utgör ca 10 % av den totala arbetsmarknaden i Sverige (SCB, 2000b) bedömdes studiens resultat som höga.

Gymnasie- och eftergymnasial bakgrund

Respondenterna hade varierande gymnasiebakgrund. F-studenterna rekryterades främst från barn och fritidsprogrammet (31 %) och från samhällsprogrammet (27 %), medan Sv/So-lärarna framförallt studerat på samhällsprogrammet (55 %) och Ma/No-lärare på naturvetenskapliga program (31 %).

Ungefär en fjärdedel (24 %) av studenterna hade erfarenhet av tidigare högskolestudier. Vid jämförelser med Chi 2 test visades att männen (44 %) hade det i högre grad än kvinnorna (22 %) ($\chi^2(1, 307)=5,889, p=.02$) och att G-studenterna (36%) hade större erfarenhet av högskolestudier än F-studenterna (10 %) ($\chi^2(1, 307)=28,437, p=.00$).

För att undersöka om det fanns några samband mellan familjebakgrund och tidigare högskolestudier användes korrelationsmetoden phi. Denna visade ett visst positivt samband mellan uppväxt i akademikerhem och tidigare studier på högskola ($\Phi(305)=.117, p=.04$), medan sambandet mellan uppväxt i arbetarfamilj och akademiska studier var negativt ($\Phi(305)=-.163, p=.01$). Detta kan tolkas som att lärarstudenter med akademisk familjebakgrund tenderade att ha erfarenhet av tidigare högskolestudier, medan de som kom från arbetarfamilj tenderade att sakna tidigare högskoleerfarenhet.

Majoriteten (ca 70 %) av de båda studentgrupperna hade tidigare arbetslivserfarenhet, framförallt från yrken inom servicesektorn, förskola/skola och inom vården. 37 % angav dessutom att de hade något slag av tidigare yrkesutbildning, företrädesvis inom förskola/skola eller vård.

Boende

Majoriteten av de studerande på lärarutbildningarna bodde på andra orter än Borås, varifrån de dagpendlade (54 %) eller veckopendlade (4 %). Övriga angav att de bodde i Borås, 31% hade staden som hemort sedan tidigare, medan 10 % flyttat dit på grund av studierna.

Civilstånd

En tredjedel av de studerande uppgav att de hade barn och att de bodde som gifta/sambo (29 %) eller som ensamstående (4 %) med dessa. Övriga hade inte barn och bodde antingen kvar i föräldrahemmet (9 %) eller bodde ensamma/alternativt

tillsammans med någon kompis eller partner (58 %). Det vanligaste sättet att finansiera studierna var genom studielån (77 %).

RESULTAT

Tidigare skolerfarenheter

För att undersöka tidigare skolerfarenheter fick studenterna på enkäten fylla i hur de mindes sina tidigare skolår både vad det gällde trivsel, studieresultat, stöd från lärare och föräldrar. Medelvärden för dessa bedömningar beräknades först separat för låg-, mellan-, högstadiet samt gymnasiet, men för att få en mer samlad bild av resultaten gjordes medelvärdena om till gemensamma indexvärden för trivsel, studieresultat, lärarstöd respektive föräldrastöd. Dessa indexvärden redovisas i Tabell 3. Utifrån indexvärdena beräknades även ett ”totalindex”, vilket skulle kunna ses som en övergripande sammanställning av studenternas uppfattningar om tidigare skolerfarenheter. Då bedömningsskalorna var sexgradiga beräknades det ”neutrala mittenvärdet” bli 3,5, vilket innebar att indexvärden högre än detta värde kunde tydas som positiva omdömen, medan lägre värden kunde tydas som negativa. Vid sammanställningen av resultaten visades att 30 % (95/309) av studenterna svarat ett de totalt sett hade en ”mycket positiv” erfarenhet av sin tidigare skoltid (totalindex $M > 5$) jämfört med 3 % (10/309) som angivit ”negativ” ($M < 3$).

Tabell 3. Samlade bedömningar (indexvärden) av tidigare skolerfarenheter från grundskoletid och gymnasietid. Medelvärden och standardavvikelser, uppdelat på studieinriktning och kön.

Skolerfarenheter gällande:	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Trivsel	4,4	0,97	4,5	0,92	4,5	0,94	4,1	0,96
Studieresultat	4,5	0,85	4,7	0,92	4,6 **	0,82	4,0**	0,73
Stöd från lärare	4,1	0,94	4,2	0,89	4,2 **	0,90	3,6 **	0,90
Stöd från föräldrar	5,0	1,27	5,1	1,10	5,1	1,17	4,7	1,24
Totalindex	4,5	0,94	4,6	0,77	4,6**	0,76	4,1**	0,79

*=signifikans $p < .05$

**=signifikans $p < .01$

Som tabellen visar hamnade samtliga indexvärden högre än ”mittenvärdet” 3,5, vilket kunde tydas som att grupperna totalt sett var positiva till sin tidigare skoltid. Högst värdesattes stödet från föräldrarna. För att undersöka om det fanns några skillnader mellan F- och G-studenter eller mellan könen användes oberoende t-test. Resultaten tydde inte på några signifikanta skillnader mellan de båda studentgrupperna, däremot fanns skillnader mellan könen. Kvinnorna värderade sin tidigare skoltid högre än männen, både vad det gällde den samlade bedömningen (totalin-

dex) ($t(307)=3,038$, $p=.00$), resultatindex ($t(307)=3,855$, $p=.00$) samt lärarstödsindex ($t(307)=3,016$, $p=.00$).

För att kunna studera studenternas uppfattning om skolerfarenheterna under de olika stadierna av studietiden räknades medelvärdena för trivsel, studieresultat, stöd från lärare och föräldrar samman till ett gemensamt indexvärde för respektive ”stadium” på grundskolan samt för gymnasiet. Dessa redovisas i Tabell 4.

Tabell 4. Samlade bedömningar (indexvärden) för trivsel, resultat, stöd från lärare och föräldrar under tidigare skoltid. Medelvärden och standardavvikelser, uppdelat på studieinriktning och kön.

Skolerfarenheter från	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Lågstadietid	4,8	1,05	4,9	0,94	4,8	0,98	4,5	1,10
Mellanstadietid	4,4*	1,05	4,7*	0,95	4,6	1,00	4,4	1,15
Högstadietid	4,2**	0,87	4,4**	0,87	4,3**	0,88	3,9**	0,80
Gymnasietid	4,5*	0,96	4,3*	0,97	4,4**	0,93	3,6**	1,11

*=signifikans $p<.05$

**=signifikans $p<.01$

Tabellen visar att studenterna bedömde de tidigaste skolåren som mest positiva. Jämförande t-test visade att G-studenterna värderade mellanstadietid och högstadietid högre än F-studenterna, ($t(306)=-2,476$, $p=.01$) resp. ($t(306)=-2,793$, $p=.01$), medan F-studenterna värderade gymnasietiden högre än G-studenterna ($t(302)=2,376$, $p=.02$). En jämförelse mellan könen visade att kvinnorna hade mer positiva erfarenheter av sin skoltid, speciellt från högstadietid och gymnasietiden ($t(306)=2,581$, $p=.01$) resp. ($t(302)=4,255$, $p=.00$).

Valet av lärarutbildningen

Vid sammanställningen av enkätsvaren visades att valet av utbildning var ett förstahandsval för de flesta av respondenterna (för 77 % av F-studenterna och för 86 % av G-studenterna). Majoriteten (90 % resp. 87 %) ansåg efter påbörjade studier att valet kändes helt rätt och att de skulle valt på samma sätt i dag.

I enkäten fick respondenterna ta ställning till i vilken grad olika faktorer påverkat dem i deras yrkesval. Medelvärden av dessa bedömningar redovisas i Tabell 5. Då bedömningsskalorna var sexgradiga beräknades det neutrala ”mittenvärdet” bli 3,5. Medelvärdena högre än detta värde kan tydas som att studenterna ansåg att påverkan

skett, medan lägre värden innebär att studenterna inte ansåg att faktorn haft någon nämnvärd påverkan vid yrkesvalet.

Tabell 5. Hur olika faktorer påverkat valet av utbildning. Medelvärden och standardavvikelser, uppdelat på studieinriktning och kön.

Påverkansfaktorer	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Intresse av arbete med barn	5,8**	0,48	5,3**	0,99	5,5	0,82	5,2	0,93
Intressanta arbetsuppgifter	5,0	0,95	5,0	0,91	5,0	0,95	5,0	0,61
Intresse för utbildnings ämne	4,9	1,33	4,7	1,35	4,8	1,32	4,5	1,61
Möjlighet till pers utveckling	4,8	1,40	4,7	1,39	4,7	1,36	4,5	1,78
Gillar att undervisa och leda	3,9**	1,38	4,6**	1,21	4,3	1,32	4,3	1,60
Påverka samhällets utveckl.	3,6*	1,52	4,1*	1,50	3,8**	1,54	4,6**	1,19
Vill förändra skolan	3,5*	1,47	3,9*	1,33	3,7	1,42	4,2	1,29
Tidigare yrkeserfarenhet	3,4**	2,02	2,7**	2,03	3,0	2,06	2,7	2,04
Egna skolerfarenheter	3,3*	1,70	3,6*	1,50	3,5*	1,58	2,7*	1,68
Barndomsdröm	3,2	1,91	3,0	1,84	3,2**	1,87	1,7**	1,14
Utbildningen ges i Borås	3,1	2,04	3,2	2,03	3,1	2,04	3,0	2,04
Bra arbetsmarknad	2,9**	1,56	4,0**	1,52	3,4	1,65	3,9	1,51
Bra arbetsvillkor	2,7	1,52	3,0	1,51	2,9	1,52	2,8	1,48
Inflytande från andra	2,1	1,36	2,1	1,42	2,0	1,37	2,4	1,58
Bra lön	1,4**	0,84	1,8**	1,07	1,7	1,00	1,4	0,76

*=signifikans $p < .05$.

**=signifikans $p < .01$.

Tabell 5 visar att de båda studentgrupperna hade relativt samstämmiga uppfattningar om vad som inverkat vid valet av utbildning. Framförallt ansågs intresset för barn, intressanta arbetsuppgifter, intresse för utbildningens ämne samt möjlighet till personlig utveckling ha påverkat valet.

För att förenkla tolkningen och se om vissa motiv samvarierade mer än andra användes principalkomponentsanalys med rotationsmetoden Varimax with Kaiser Normalization. Med kriteriet att egenvärdet skulle vara $> 1,0$ (Howitt & Cramer, 1997) framkom en modell med tre bakomliggande faktorer (supervariabler), vilka tillsammans kunde förklara ca. 31 % av variansen. Dessa faktorer samt faktorladdningar för de olika yrkesvalsmotiven redovisas i Tabell 6.

Tabell 6. Framträdande faktorer efter faktoranalys. Faktorladdningar, eigenvalues och förklarad varians.

Yrkesvalsmotiv	Faktor 1 ”Förändrings/påverkans-inriktning”	Faktor 2 ”Materiella villkor”	Faktor 3 ”Intresseinriktade motiv”
Intresse av arbete med barn		-.218	.392*
Intressanta arbetsuppgifter	.202		.462*
Intresse för utbildningens ämne	.124	.157	.602*
Möjlighet till personlig utveckling	.166	.287	.673*
Gillar att undervisa och leda	.329*	.209	.145
Påverka samhällets utveckling	.870*		.225
Vill förändra skolan	.726*	.152	.123
Tidigare yrkeserfarenhet			.132
Egna skolerfarenheter	.199		
Barndomsdröm	-.135		
Utbildningen ges i Borås		.272	
Bra arbetsmarknad	.221	.716*	
Bra arbetsvillkor		.641*	.109
Inflytande från andra			
Bra lön		.579*	
Egenvärde	2,65	1,11	1,02
Förklarad varians (%)	17,6	7,41	6,77

*Faktorladdningar >.3

Tabell 6 visar varje yrkesvalmotivs faktorladdning under respektive faktor. Vid tolkningen av tabellen framkom att de tre faktorerna var för sig beskrev olika aspekter av yrkesvalsmotiv. Faktor 1 bedömdes stå för förändrings/ påverkansinriktade motiv, då variablerna (med kriteriet faktorladdning >.3) ”påverka samhällets utveckling”, ”vill förändra skolan” samt ”gillar att undervisa och leda” ingick under denna. Faktor 2 hade höga faktorladdningar för variablerna ”bra arbetsmarknad”, ”bra arbetsvillkor” samt ”bra lön” och bedömdes därmed stå för yrkets materiella villkor. Under faktor 3 ingick variabler som var intresseinriktade, nämligen ”möjlighet till personlig utveckling”, ”intresse för utbildningens ämne”, ”intressanta arbetsuppgifter” samt ”intresse av arbete med barn”.

Förändringsintressets betydelse för yrkesvalet

För att undersöka studenternas förändringsintresse valdes de förändringsinriktade motiven i Tabell 6 och det prospektiva motivet att ”i framtiden arbeta aktivt med skolutveckling” som kriterier för intresse av förändringsarbete inom skolan. Medelvärdena för de utvalda faktorerna slogs därefter samman till ett gemensamt ”för-

ändringsindex". För att undersöka om det fanns skillnader mellan F- och G-studenter och mellan olika terminer rörande detta index gjordes en tvåvägs-ANOVA. Denna visade på två huvudeffekter, en för utbildning och en för termin, dvs. att G-studenterna ($M=4,1$), i jämförelse med F-studenterna ($M=3,6$), visade mer intresse av att kunna påverka/ förändra ($F(1, 307)=22,001, p=.00$) och att det fanns skillnader mellan olika terminer i vilken grad förändringsmotivet betonades ($F(2, 307)=6,038, p=.00$). Post hoc-testet Tukey's HSD visade att studenter på termin 2 ($M=4,1$) var mer inriktade på förändringsarbete än de som gick termin 4 ($M=3,8$) och termin 6 ($M=3,7$). Några interaktionseffekter fanns inte mellan de olika variablerna. Resultaten tydde inte heller på att det fanns några könsskillnader beträffande "förändringsindex".

De materiella villkorens betydelse för yrkesvalet

Som tabell 5 visade bedömde varken F- eller G-studenterna att de i valet av lärarutbildningen påverkats i någon högre grad av motiven "bra arbetsvillkor" eller "bra lön". En stor skillnad mellan studentgrupperna visades dock vid bedömningen av arbetsmarknadens betydelse för yrkesvalet, då den för G-studenterna uppgavs ha haft en betydligt större inverkan ($t(299)=-6,257, p=00$).

De intresseinriktade motiven betydelse för yrkesvalet

Enligt resultaten var intresset av att arbeta med barn det som motiverat de båda studentgrupperna mest vid utbildningsvalet. Ett t-test visade dock att F-studenterna i högre grad än G-studenterna betonade detta motiv ($t(238)=5,910, p=.00$). Detta bekräftades även av det faktum att det inte var någon av de blivande förskollärarna som angav ett lägre värde än 4 på den sexgradiga skalan, medan det var 6 % (10/162) av de blivande grundskollärarna som gjorde det. Vad det gällde de övriga intresseinriktade motiven "möjlighet till personlig utveckling", "intresse för utbildningens ämne" eller "intressanta arbetsuppgifter" visades inga skillnader mellan de båda studentgrupperna.

Bakgrundens betydelse för yrkesvalet

Som Tabell 5 visade ansåg inte studenterna själva att "inflytande från andra" påverkat deras yrkesval. För att undersöka om det ändå kunde finnas något samband mellan föräldrarnas yrkesbakgrund och yrkesvalet räknades Eta-värden ut. Dessa visade att det fanns vissa samband mellan föräldrarnas yrkesbakgrund och i vilken grad faktorn "inflytande föräldrar/ andra" ansågs ha påverkat yrkesvalet. De studenter som hade föräldrar inom pedagogiska yrken ($\text{Eta}(308)=.266, p=.00$), eller

inom yrken med barn ($\eta(306)=.224, p=.00$) uppgav att de i viss mån hade påverkats av detta.

Trots att de båda studentgrupperna, vilket tidigare redovisats i tabell 3, överlag hade positiva erfarenheter från sin första skoltid ansåg de inte att motivet ”egna skolerfarenheter” hade påverkat dem något nämnvärt i deras val att utbilda sig till lärare. För att undersöka om det, trots detta, fanns något samband användes Pearson’s korrelationsmetod. Resultatet indikerade ett visst samband, dvs. att ju positivare skolerfarenheter studenten hade, desto mer uppgav de att det påverkat utbildningsvalet ($r(303)=.17, p<.01$). Ett visst negativt samband kunde ses mellan erfarenheter från tidigare skoltid (trivselindex) och motivet ”vill förändra skolan” ($r(300)=-.142, p=.01$), dvs. ju mindre man trivts i skolan desto mer motiverad tycktes man vara att förändra skolans verksamhet.

Utbildningsortens betydelse för yrkesvalet

Resultaten i Tabell 5 tydde på att studenterna inte ansåg att yrkesvalet i någon större utsträckning påverkats av att utbildningen gavs i Borås. För att se om det påverkat vissa grupper mer än andra användes en trevägsANOVA. Denna undersökte relationen mellan motivet ”utbildningen ges i Borås” och faktorerna boendeort (om man bodde i Borås eller inte), familjeförhållande (om man hade barn eller inte) och studieinriktning (F eller G). Resultaten pekade på två huvudeffekter och en interaktionseffekt. Den ena huvudeffekten visade att studenter som var hemmahörande i Borås ($M=4,1$), i högre grad än övriga ($M=2,5$), angav att de påverkats att välja läraryrket på grund av att utbildningen gavs på hemorten ($F(3, 302)=12,776, p=.00$). Den andra huvudeffekten visade att studenter som hade barn ($M=3,7$) svarade att de påverkats mer av utbildningsortens placering än de som inte hade barn ($M=2,9$), ($F(1, 302)=3,952, p=.05$). Interaktionseffekten visades mellan boendeort och studieinriktning ($F(3, 302)=3,101, p=.03$), vilket kan tolkas som att det framförallt var blivande förskollärare som sedan tidigare bodde i Borås ($M=4,6$) som lockats till lärarutbildningen för att den gavs på hemorten (jämfört med $M=3,7$ för G-studenter boende i Borås).

Valet av studieort

Ovan har redogjorts för olika faktorer som påverkat studenterna i deras val av utbildning. Nedan kommer resultaten kring frågan om valet av utbildningsort att redovisas. I enkäten fick studenterna på en sexgradig skala ta ställning till hur olika

faktorer påverkat valet av Borås som studieort. Medelvärden för dessa redovisas i Tabell 7.

Tabell 7. Bedömning av hur olika faktorer påverkat valet av Borås som studieort. Medelvärden och standardavvikelser uppdelat på studieinriktning och kön.

Påverkansfaktorer	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Närhet till hemmet	4,8**	1,87	5,4**	1,27	5,1	1,60	4,8	1,66
Högskolan har gott rykte	3,6**	1,79	3,0**	1,73	3,4*	1,77	2,3*	1,65
Integrerade utbildningen	3,0*	1,80	2,6*	1,70	2,8	1,76	2,4	1,71
Kom ej in på annan skola	2,1	1,78	1,6	1,51	1,8	1,68	1,6	1,32
Påverkan av kompisar	1,9	1,60	1,9	1,53	1,9	1,54	2,2	1,74

*=signifikans $p < .05$

**=signifikans $p < .01$

Som Tabell 7 visar var närheten till hemmet den faktor som ansågs ha påverkat mest vid valet av Borås som studieort. G-studenterna uppgav i högre grad än F-studenterna att de påverkats av detta ($t(247) = -3,189$, $p = .00$). De blivande förskollärarna svarade att de även i viss mån och i högre grad än G-studenterna påverkats av högskolans rykte ($t(302) = 2,775$, $p < .01$).

Förväntningar inför framtiden

Studenterna fick i enkäten ange i vilken grad de hade olika förväntningar på sitt yrkesutövande i framtiden. En sammanställning av svarsresultaten redovisas i Tabell 8.

Tabell 8. Förväntningar kring det kommande yrkesutövandet. Medelvärden och standardavvikelser uppdelat på studieinriktning och kön.

Förväntningar på:	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Lätt att få jobb	4,4**	1,10	5,4**	0,74	4,9	1,08	5,3	0,84
Stanna länge inom yrket	4,7	1,08	4,6	1,11	4,7	1,06	4,2	1,37
Vidareutbilda sig	4,5	1,19	4,5	1,14	4,6	1,16	4,2	1,23
Stanna på hemort och arbeta	4,8*	1,57	4,2*	1,60	4,5	1,58	3,9	1,66
Flytta utomlands	1,8	1,20	1,8	1,28	1,8	1,26	1,9	1,04
Arbeta aktivt skolutveckling	3,4**	1,25	3,9**	1,11	3,6	1,21	3,9	1,22
Arbeta i arbetslag	5,6**	0,58	5,2**	0,90	5,4	0,73	5,0	1,23

*=signifikans $p < .05$

**=signifikans $p < .01$

Som tabellen visar hade studenterna relativt höga förväntningar på att hålla fast vid läraryrket efter avslutad utbildning. De flesta angav dessutom att de förväntade sig att stanna kvar på hemorten och arbeta. G-studenterna hade, jämfört med F-studenterna, högre förväntningar på att få arbete ($t(245)=-9,868$, $p=.00$) och på att arbeta aktivt med skolutveckling i framtiden ($t(303)=-3,976$, $p=.00$). F-studenterna uppgav i högre grad än G-studenterna att de förväntade sig att arbeta i arbetslag när de kom ut i yrkeslivet ($t(275)=4,206$, $p=.00$).

Vad det gällde den kommande yrkesrollen fick studenterna ange i vilken grad de förväntade sig att inta olika roller gentemot sina barn/elever i det kommande läraryrket. Medelvärden för detta redovisas i Tabell 9.

Tabell 9. I vilken grad studenterna förväntade sig att inta olika roller i läraryrket. Medelvärden och standardavvikelser uppdelat på studieinriktning och kön.

Rollförväntningar	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Pedagog	5,4	0,76	5,4	0,70	5,4	0,72	5,2	0,82
Inspiratör	5,2*	0,84	5,4*	0,73	5,3	0,78	5,2	0,94
Handledare	5,0**	1,02	5,4**	0,82	5,2	0,91	4,8	1,18
Konfliktlösare	4,2**	1,02	4,7**	0,97	4,5	1,01	4,7	1,13
Kompis	4,0**	1,19	3,6**	1,10	3,8*	1,13	3,3*	1,37
Fostrare	4,0	1,23	4,0	1,06	3,9	1,14	4,1	1,22
Ämnesförmedlare	3,7**	1,13	4,6**	1,03	4,2	1,19	4,3	1,07
Ordningsman	3,3**	1,10	3,9**	1,11	3,6	1,15	3,8	1,20
Socialarbetare	3,1	1,40	3,4	1,31	3,3	1,34	3,4	1,63
Förälder	2,3*	1,22	2,7*	1,09	2,5	1,16	2,4	1,19

*=signifikans $p<.05$

**=signifikans $p<.01$

Tabell 9 visar att studenterna främst förväntade sig att inta rollen som pedagog, inspiratör och handledare gentemot barnen/eleverna. G-studenterna förväntade sig, jämfört med F-studenterna, i högre grad att vara handledare ($t(303)=-3,510$, $p<.01$), konfliktlösare ($t(302)=-4,208$, $p=.00$), ordningsman ($t(303)=-5,088$, $p=.00$) och ämnesförmedlare ($t(302)=-7,591$, $p=.00$), medan F-studenterna i högre grad förväntade sig att inta rollen som kompis ($t(305)=3,244$, $p<.01$).

För att undersöka om det fanns några skillnader mellan de olika terminerna 2 ($n=122$), 4 ($n=95$) och 6 ($n=92$) rörande förväntningarna på den kommande yrkesrollen beräknades en envägs-ANOVA för varje variabel. Resultaten visade att signifikanta skillnader fanns beträffande studenternas förväntningar på att inta en "kompisroll" ($F(2,304)=11,749$, $p=.00$), "föräldraroll" ($F(2,302)=6,323$, $p<.01$),

”ämnesförmedlarroll” ($F(2,301)=3,213$, $p=.04$) samt en ”pedagogroll” ($F(2,304)=3,409$, $p=.03$). Analysen visade att förväntningarna på att inta rollen som kompis, förälder och ämnesförmedlare var högre hos studenterna under termin 2 än hos övriga, medan förväntningarna på att inta en pedagogroll i stället var högre hos studenterna under termin 4 och 6 jämfört med termin 2.

Studenterna fick i enkäten även bedöma i hur hög grad de förväntade sig att bli påverkade/styrda från olika håll i sin kommande yrkesutövning. En sammanställning av medelvärden för dessa bedömningar redovisas i Tabell 10.

Tabell 10. I vilken grad studenterna förväntade sig att olika faktorer skulle påverka/ styra dem i den kommande yrkesutövningen. Medelvärden och standardavvikelser uppdelat på utbildningsinriktning och kön.

Styrfaktorer	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Egen kompetens	5,3	0,72	5,3	0,77	5,3	0,71	5,1	1,10
Egen personlighet	5,3	0,71	5,4	0,76	5,4	0,69	5,1	1,12
Läroplan, lagar	5,2	0,87	5,2	0,98	5,3*	0,87	4,6*	1,26
Barnen/eleverna	5,0	1,01	5,0	0,85	5,0	0,94	4,7	0,74
Arbetskamrater	4,5	0,93	4,5	0,90	4,5	0,90	4,4	1,11
Utbildningen	4,5	0,99	4,5	0,99	4,5	1,0	4,3	1,01
Skolans ekonomi	4,4*	1,18	4,7*	1,09	4,6	1,13	4,5	1,30
Barnens föräldrar	4,1**	1,07	3,7**	1,05	4,0**	1,05	3,2**	1,07
Skolledare	4,1*	1,02	4,3*	0,92	4,3**	0,97	3,7**	0,90

*=signifikans $p<.05$

**=signifikans $p<.01$

Som tabellen visar hamnade i stort sett alla medelvärden över ”mittenvärdet” 3,5, vilket innebär att studenterna förväntade sig att i någon mån bli påverkade/styrda av samtliga nämnda faktorer i sin kommande yrkesroll. Båda studentgrupperna förväntade sig framförallt att den egna kompetensen och personligheten skulle påverka yrkesutövandet.

G-studenterna förväntade sig i högre grad än F-studenterna att skolans ekonomi och skolledare skulle styra dem ($t(307)= -2,547$, $p= .01$) respektive ($t(307)= -2,372$, $p=.02$), medan F-studenter i högre grad trodde att barnens föräldrar skulle påverka den kommande yrkesutövningen ($t(307)= 2,874$, $p<.01$).

En jämförelse mellan könen visade att kvinnorna jämfört med männen i högre grad förväntade sig att styras av läroplan och lagar ($t(26)= 2,697$, $p=.01$), av skolledare ($t(307)=2,882$, $p<.01$) och av elevernas föräldrar ($t(307)=3,682$, $p=.00$).

För att undersöka om det fanns några skillnader mellan de olika terminerna 2, 4 och 6 rörande förväntningarna på styrande/påverkande faktorer i det kommande yrket gjordes envägs-ANOVA för varje variabel. Resultaten visade att signifikanta skillnader fanns beträffande förväntningarna på utbildningens ($F(2,304)=6,126$, $p=.00$) och läroplanens ($F(2,305)=4,720$, $p=.01$) betydelse. Post hoc-testet Tukey's HSD visade att studenterna under termin 4 och 6 hade högre förväntningar på lärarutbildningens och läroplanens/lagars inverkan på den kommande yrkesutövningen, jämfört med studenterna under termin 2.

I enkäten gavs frågor om huruvida studenternas bild av dagens skola överensstämde med den mörka bild av den svenska skolan som ofta framställs i massmedia och hur mycket detta i så fall påverkade dem. Resultaten visade att båda studentgrupperna ansåg att deras bild i viss mån ($M=4,0$) överensstämde med massmedias bild och att de i något lägre grad påverkades av den. Ett t-test visade att de blivande förskollärarna ($M=3,1$) i något lägre grad än grundskollärarna ($M=3,4$), ansåg sig påverkade av massmedias bild ($t(304)=-2,109$, $p=.04$). Några könsskillnader fanns inte. Inte oväntat visade Pearson's korrelationsmetod ett positivt samband mellan de båda variablerna, dvs. ju mörkare studenternas egen bild var av dagens skola, desto mer uppgav de att de påverkades av negativa rapporteringar i massmedia ($r(306)=.507$, $p=.00$).

Synen på utbildningen

I enkäten fick studenterna fylla i hur mycket de ansåg att utbildningen bidrog till olika faktorer/färdigheter. En sammanställning av medelvärden för dessa bedömningar redovisas i Tabell 11. För att få en uppfattning om studenternas samlade bedömning av utbildningen beräknades även ett gemensamt "utbildningsindex" utifrån de olika medelvärdena. Detta index redovisas i Tabell 11.

Tabell 11. Studenternas bedömning av hur utbildningen bidrog till olika faktorer. Medelvärden och standardavvikelser uppdelat på studieinriktning och kön.

Hur bidrar utbildningen till:	F-studenter		G-studenter		Kvinnor		Män	
	M	s	M	s	M	s	M	s
Kunskap om barns utveckling	5,3**	0,94	4,8**	0,99	5,1**	0,98	4,5**	1,08
Pedagogiska färdigheter	5,1*	0,85	4,8*	0,87	5,0	0,86	4,8	0,96
Personlig mognad	5,0	1,04	4,9	1,05	5,0**	1,01	4,3**	1,25
Förberedelse inför yrkeslivet	4,8**	1,06	4,2**	1,10	4,6**	1,07	3,7**	1,34
Samverkan skola/förskola	4,4	1,15	4,4	1,06	4,4	1,10	4,2	1,13
Lärande metodiska redskap	4,4**	1,11	3,9**	1,22	4,1	1,19	3,7	1,16
Realistisk bild av yrket	4,3**	1,08	4,0**	1,08	4,2**	1,06	3,6**	1,29
Utvecklad ledarförmåga	4,3	1,11	4,3	1,27	4,3	1,18	4,0	1,32
Fördjupade ämneskunskaper	4,3**	1,22	3,7**	1,19	4,0**	1,22	3,3**	1,35
Praktisk-estetiska färdigheter	4,2**	1,14	3,4**	1,17	3,9*	1,22	3,2*	1,16
Kunskap om lärarnas betydelse för samhällets utveckling.	4,2*	1,15	3,9*	1,12	4,1	1,15	3,9	1,04
Hantera konflikter	4,2**	1,09	3,8**	1,23	4,0	1,17	3,9	1,36
Samverkan föräldrar, sociala	4,0**	1,23	3,3**	1,08	3,7	1,19	3,7	1,28
Kunskap skolutveckling mm.	4,0	1,01	3,8	1,01	3,9	1,02	3,9	0,97
Goda IT-kunskaper	2,3*	1,12	2,0*	1,05	2,2	1,10	1,9	1,00
"Utbildningsindex"	4,3**	0,68	3,9**	0,63	4,2**	0,67	3,8**	0,71

*=signifikans $p < .05$

**=signifikans $p < .01$

Som tabell 11 visar bedömde båda studentgrupperna att utbildningen framförallt bidrog till kunskaper om barns utveckling, pedagogiska färdigheter samt personlig mognad.

Av de olika medelvärdena framgår det att F-studenterna generellt sett värderade utbildningens bidrag till olika färdigheter högre än G-studenterna. Detta visades även vid en jämförelse av "utbildningsindex" ($t(306)=5,165$, $p=.00$). Resultaten visade också att kvinnorna värderade utbildningen högre än männen ($t(306)=2,687$, $p<.01$).

För att undersöka om inställningen till utbildningen ("utbildningsindex") skilde sig åt mellan studentgrupperna under olika terminer av utbildningen gjordes en tvåvägs-ANOVA. Denna visade enbart på huvudeffekt för utbildningsinriktning, dvs. den ovan nämnda skillnaden ($t(306)=5,165$, $p=.00$) mellan F- och G-studenter ($F(1, 308)=25,970$, $p=.00$). Däremot visades inte någon huvudeffekt för termin, vilket innebar att bedömningen av utbildningen inte skilde sig mellan de olika terminerna 2, 4 eller 6 ($F(2, 308)= 1,462$, $p=.23$). Inte heller visades några interaktionseffekter

mellan de olika variablerna ($F(2, 307) = 1,209, p = .30$). Resultatet indikerade alltså att de blivande förskollärarna, oavsett termin de studerade på, värderade utbildningen högre än de blivande grundskollärarna.

DISKUSSION

Den övergripande frågeställningen för denna uppsats var ”Vem är det som väljer att utbilda sig till lärare och varför?” Resultaten tyder på att blivande lärare utgör en heterogen studerandegrupp, vilket gör det svårt att ge ett entydigt och slutgiltigt svar på frågan. Variationen är stor både vad det gäller ålder, bakgrund, uppfattningar och förväntningar. Utifrån de frekvenser och medelvärden som framkommit vid analysen går det dock att forma en bild av hur en ”genomsnittsstudent” på den integrerade lärarutbildningen i Borås ser ut. Den bild som framträder är en kvinna i 23-årsåldern, som vuxit upp i en svensk arbetarfamilj och ofta med någon av föräldrarna inom ett ”lärarlikt” yrke. Den blivande läraren har både trivts och lyckats bra under tidigare skolgång och då känt stöd både från föräldrar och lärare. Hon har lockats till läraryrket framförallt för att hon är intresserad av att arbeta med barn och för att arbetet innebär intressanta arbetsuppgifter. Den typiska lärarstudenten har studerat på samhällsvetenskaplig linje på gymnasiet och har ofta någon form av arbetslivserfarenhet då hon påbörjar lärarutbildningen. Hon har flyttat hemifrån, men ännu inte bildat familj. Hon bor på utbildningsorten eller på pendelavstånd till den. Hon finansierar huvudsakligen sina studier genom studielån. Den blivande läraren förefaller vara målinriktad i sitt yrkesval och är positivt inställd till det kommande läraryrket och förväntar sig att vara både det och hemorten trogen i framtiden. Hon förespeglar sig att hon kommer att inta en pedagogisk och inspirerande handledarroll gentemot sina blivande elever/ förskolebarn samt tror att det är den egna personligheten och kompetensen som kommer att vara mest avgörande i det framtida yrkesutövandet. Hon förväntar sig dessutom att i framtiden arbeta mycket i arbetslag.

I den ovanstående beskrivningen ges alltså en generell bild av en blivande lärare som studerar på lärarutbildningen i Borås. Jag valde att göra beskrivningen utifrån hela lärarstudentgruppen utan att särskilja mellan de olika inriktningarna mot förskola eller grundskola. De båda inriktningarna ligger såpass nära varandra i och med att det är barn i liknande åldrar man ska arbeta med och det är en integrerad utbildning man studerar på. I resultatgenomgången kändes det däremot mer naturligt att göra jämförelser mellan de båda studentgrupperna på förskolläraryrket och grundskolläraryrket. Likaså valde jag, trots en ojämn fördelning i antal, att göra jämförelser mellan könen. Den stora kvinnodominansen i studien är nämligen till stor del en avspeglning av de faktiska förhållanden som råder ute på förskolor och grundskolor idag (SCB, 2000a). Viktigt att ha i beaktande vid tolkningen av resultaten är dock att männen i studien huvudsakligen hör till G-studentgruppen. Detta kan möjligen ha inverkat på de resultat som framkommit både vad det gäller jämförelser mellan kön och mellan studentgrupper. Möjligen skulle även faktorer

som exempelvis ålder och arbetslivserfarenhet ha kunnat påverka vissa av resultaten. I denna studie har dock inte dessa faktorer kontrollerats, men det skulle vara intressant att göra det i en uppföljande studie.

De skillnader som framkommer i denna studie handlar framförallt om att F- och G-studenter lägger olika betoning på vissa faktorer. Exempelvis gäller för båda grupperna att det är intresset för barn som varit avgörande vid valet av läraryrket, men med den skillnaden att F-studenterna betonar detta intresse mer än vad G-studenterna gör. Blivande grundskollärare lägger i stället, jämfört med blivande förskollärare, en något större betoning på den egna lärarrollen i egenskap av att kunna leda/undervisa elever och påverka/förändra skolan. Dessa och liknande skillnader som framkommer i materialet har troligen sin grund i att förskola och grundskola av tradition representerat olika "kulturer". Förskolan har framförallt stått för en social inriktning, medan grundskolan representerat en mer intellektuell och kunskapsinriktad kultur (Persson, 1993). De senaste årens förändringar inom förskola och skola har dock lett till att de båda verksamheterna alltmer närmat sig varandra (Tallberg-Broman, 1998).

I enlighet med tidigare forskning kring lärarstudier (exempelvis Gran, 1994; Jönsson, 1996; Wernersson, 1990) är det framförallt motiv av inre karaktär som ligger bakom valet av läraryrket, medan de yttre har en mer underordnad roll. I denna studie visades dock att grundskollärarstudenterna i viss mån lockats till läraryrket på grund av att arbetsmarknaden varit gynnsam för dem de senaste åren. Troligen är det så att om de yttre faktorerna inom skolan, det som Herzberg et al. (1959) benämnde hygienfaktorer, gavs större utrymme och gjordes mer attraktiva, i form av ökad status, bättre arbetsvillkor och högre löner, skulle fler söka sig till läraryrket. Detta är speciellt viktigt idag då det tycks allt svårare att rekrytera lärare, inte minst manliga sådana. Fortsätter männen att vara en bristvara inom förskolan och grundskolan bidrar det till att barnen/ eleverna än mer ges bilden av lärare i form av "kvinnor i 23-årsåldern", vilket i sin tur gör att stereotyperna befästs ytterligare och könsmönstren inom läraryrket blir ännu svårare att bryta.

Enligt Hammarström (1996) har det betydelse var utbildningsorten ligger i förhållande till hemorten då individer gör sitt utbildningsval. En vanlig anledning till att ungdomar söker en viss högskola är att den ligger närmast hemmet. I förlängningen skulle detta kunna innebära att vissa studenter lockas till läraryrket mer på grund av att utbildningen ges på hemorten än på grund av att det är "rätt" utbildning man väljer. Utifrån resultaten i denna studie går det inte att utläsa just detta, däremot visas en tendens till att studenter som är hemmahörande i Borås i högre grad än övriga påverkats att välja läraryrket på grund av att utbildningen ges på hemorten.

Att social bakgrund och uppväxt har inverkan på en individs yrkesval beskrivs i inledningen av denna uppsats. Detta framkommer även på olika sätt i denna studie. Exempelvis bekräftas här att lärarstudierande är uppväxta i arbetar- eller tjänstemannafamiljer (Blank & Palmqvist, 1998; Gran, 1998; Persson, 1999), att en relativt stor andel har föräldrar inom pedagogiska yrken (Blank, 1998; Gran, 1998), att föräldrarnas stöd har inverkan på barnens skolgång (Coleman, 1997; Hallerdt, 1995) samt att blivande lärare har övervägande positiva erfarenheter från sin tidigare skoltid (Lindblad & Perez Prieto, 1990; Lortie, 1975). Speciellt positiva visade sig minnena från lågstadiet vara, vilket säkerligen har präglat valet av läraryrket mot just de tidiga åldrarna. Detta ligger i linje med de teorier som menar att individer söker sig till miljöer där de lyckats bra och som passar deras personliga stil (Holland, 1973; Smart, 1985). Intressant är därför att konstatera att det utifrån resultaten samtidigt går att utläsa att studenterna inte själva anser att bakgrunden haft något större inflytande på deras yrkesval. Vari dessa motstridiga resultat grundar sig i kan man spekulera kring. Möjligen beror de på brister i frågeformuläret eller på att det kan ha givits s.k. socialt förväntade svar på vissa frågor. Möjligen kan resultaten samtidigt vara tecken på att bakgrunden påverkar på ett så pass indirekt och komplext sätt att individen helt enkelt inte är medveten om det.

De flesta vuxna har, utifrån erfarenheter från sin egen skoltid, vissa föreställningar om hur lärare och skolan ska vara. Studier har visat att den som väljer att bli lärare har en mer positiv bild av den egna skoltiden än andra f.d. elever och har dessutom ofta föräldrar som arbetar inom skolans värld. Dessa faktorer bidrar till att många studenter kommer till lärarutbildningen med föreställningar som ofta är både traditionella och motståndskraftiga mot förändringar (Rannström, 1995). Lortie varnade redan på 70-talet för den ”konserverande” effekt detta kunde ha på både läraryrket och på skolan som institution. Arbetar inte lärarna själva aktivt för att utveckla skolans verksamhet leder det till att skolan ”halkar efter” i den snabba förändringstakt som råder i samhället. Resultaten i denna studie tyder på att intresset för utvecklings- och förändringsarbete inom skolan inte är utmärkande bland de blivande lärarna. Ett antagande var att förändringsmotivet skulle betonas starkare ju längre studenterna hunnit på sin utbildning. Resultaten tyder snarare på motsatsen, d.v.s. att intresset av förändringsarbete i stället är starkare bland studenterna i början på utbildningen jämfört med senare. Skulle detta kunna stå för att studenter är mer visionära och ”på hugget” i början av en utbildning, för att sedan bli mer präglade av den praktiska skolvardagen och mattas? I och med att det är olika grupper som jämförts i denna studie går det dessvärre inte att dra några slutsatser kring detta. Vidare forskning genom en longitudinell studie skulle kunna klarlägga om och hur olika motiv förändras över tid på en utbildning.

Att blivande lärare bär med sig en traditionell bild av grundskolläraren som en, i huvudsak, individualistisk kunskapsförmedlare (Jönsson, 1996) visas inte i denna studie. Både F- och G-studenterna i undersökningen förväntar sig i stället att främst inta rollen som pedagog, inspiratör och handledare gentemot sina kommande förskolebarn/ elever. De förväntar sig även att i stor utsträckning arbeta i arbetslag när de kommer ut i arbetslivet. Detta borde båda gott inför framtiden, då arbetslagstanken är en viktig hörnsten i den kommande lärarutbildningen samt troligen en förutsättning för att lärare ska kunna arbeta i framtidens skola. Intressant skulle vara att göra en longitudinell undersökning och följa upp dessa förväntningar efter det att studenterna varit ute och arbetat i ett par år. Stämde förväntningarna överens med den ”verklighet” de mötte, eller råkade de ut för den praktikchock som Arfwedsson m.fl. (1993) talade om? Denna ”chock” är säkerligen en av orsakerna till de många avhoppet bland nyblivna lärare de senaste åren. Lärarutbildningens huvuduppgift borde därför vara att ge de blivande lärarna utökade tillfällen att på olika sätt möta skolvardagen och dess olika ”verkligheter” samt ge dem lämpliga verktyg att hantera detta möte. Detta stämmer också väl med hur den nya lärarutbildningen, som startar hösten 2001, är utformad. Eftersom många lärare anser att det viktigaste verktyget de har i sitt yrke är den egna personligheten (Persson, 1999; Rannström, 1995) borde det därför i lärarutbildningen satsas än mer på att hjälpa studenterna att utveckla och stärka denna personlighet. Utifrån de redovisade resultaten tycks studenterna i Borås vara förhållandevis nöjda med lärarutbildningens bidrag till såväl personlig utveckling som förberedelse inför det kommande yrket.

Resultaten i denna studie tyder på att studenters syn på den kommande lärarrollen påverkas under lärarutbildningen. Exempelvis tycks förväntningarna på att inta roller som kompis, förälder och ämnesförmedlare gentemot de kommande eleverna/barnen minska med tiden på utbildningen, medan däremot förväntningarna på att inta en pedagogroll tycks förstärkas. Likaså tyder studiens resultat på att studenter som gått längre på utbildningen har högre tilltro både till lärarutbildningens och läroplanens/ lagars betydelse i den framtida yrkesutövningen.

Studenterna i denna studie går en integrerad lärarutbildning, där bl.a. samläsning mellan blivande förskollärare och grundskollärare utgör ett viktigt inslag. I min fortsatta forskning inom projektet ”Lära till lärare” kommer jag att studera hur de integrerade studierna påverkar studenternas syn på den kommande yrkesrollen samt hur relationerna mellan de båda yrkeskategorierna påverkas. Resultaten av studien skulle möjligen kunna användas vid planerandet av den nya lärarutbildningens införande i Borås.

Referenser

- Arfwedson, G. (1994). *Nyare forskning om lärare*. Stockholm: HLS Förlag.
- Arfwedson, G., Arfwedson, G., & Haglund, S. (1993). *På väg mot katedern*. Falköping: Almqvist & Wiksell.
- Bandura, A. (1997). *Selfefficacy: The exercise of control*. NY: Freeman and Company.
- Berry, L. M. (1997). *Psychology at work: An introduction to industrial and organizational psychology* (2nd ed.). USA: McGraw-Hill.
- Blank, A., & Palmqvist, H. (1998). *Vilken man vill bli lärare?* Stockholm: HLS Förlag.
- Coleman, J.S. (1997). Social capital in the creation of human capital. In A.H. Halsey, H. Lauder, P. Brown & A.S. Wells (Eds.), *Education, Culture, Society* (pp. 80-95), NY: Oxford University Press.
- Davidsson, B., Dovemark, M., & Hägglund, S. (1999). *Vem blir lärare och varför?* (LTL-Projektrapport., nr 5). Borås: Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
- Festinger, T. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. CA.: Stanford Univ. Press.
- Furnham, A. (1992). *Personality at work: The role of individual differences in the workplace*. NY: Routledge.
- Furnham, A., & Heaven, P. (1999) *Personality and social behaviour*. NY: Arnold.
- Gilligan C. (1985). *Med kvinnors röst*. Stockholm: Prisma.
- Goldstein-Kyaga, K. (1995). *Pizzabagare eller pilot? Om studievalet bland ungdomar i multietniska skolor*. Stockholm: HLS Förlag.
- Gran, B. (1994). *Vägen till läraryrke - En utvärdering av grundskollärautbildningen*. (Pedagogisk-psykologiska problem., nr 585).

- Hallerdt, B. (1995). *Studieresultat och social bakgrund – en översikt över fem års forskning*. Stockholm: T-tryck AB.
- Hammarström, M. (1996). *Varför inte högskola? En longitudinell studie av olika faktorerers betydelse för studiebegåvade ungdomars utbildningskarriär*. Göteborg: ACTA.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). *The motivation to work*. NY: Wiley.
- Holland, J. L. (1973). *Making vocational choices*. N J: Prentice- Hall, Inc.
- Hong, E., Milgram, R.M., & Whiston, S.C. (1993). Leisure activities in adolescents as a predictor of occupational choice in young adults. *Journal of Career Development, 19* (3), 221-229.
- Howitt, D., & Cramer, D. (1997). *An introduction to statistics in psychology*. Harvester: Prentice Hall.
- Härnqvist, K. (1980). Individens efterfrågan på utbildning. I S. Franke-Wikberg, , U.P. Lundgren (Red:er), *Karriär och levnadsbana: En antologi om studie och yrkesval*. Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Jönsson, A.-L. (1996). *Studenters föreställningar om undervisning, lärande och lärarroll*. (Rapporter om utbildning., nr 4). Lund: Lärarhögskolan i Malmö.
- Jönsson, A.-L. (1998). *Lärarstuderandes socialisering till lärare och deras bedömning av sin utbildning*. (Pedagogisk-psykologiska problem., nr 641). Lärarhögskolan i Malmö.
- Lahikainen, A. R. (1985). Vocational choice as an outcome of socialization in the family. *Psykologia, 20* (4), 256-258.
- Lareau, A. (1997). Social-class differences in family-school relationships: The importance of cultural capital. In A. H. Halsey, H. Lauder, P. Brown & A. S. Wells (Eds.), *Education, Culture, Society* (pp.703-717). NY: Oxford University Press.
- Lindblad, S., & Perez Prieto, H. (1990). Lärarsocialisation och skolkarriär: en explorativ longitudinell studie. *Forskning om utbildning 17*(3), 34-46.

- Lortie, D.C. (1975). *Schoolteacher: A Sociological Study*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Maccoby, M. (1989). *Arbete, varför det? Förändringar i arbete och motivation*. Borås: Centraltryckeriet AB.
- Martensen-Larsen, O., & Söörig, K. (1991). *Familjemönster och personlighet- Varför man blir den man blir*. Borås: Legenda.
- Maslow, A.H. (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). N Y: Harper & Row
- McClelland, D.C., Atkinson, J.W., Clark, R.A., & Lowell, E.L. (1976). *The achievement motivation*. NY: Irvington Publishers inc.
- Milgram, R.M., & Hong, E. (1997). Out-of- school activities in gifted adolescents as a predictor of vocational choice and work. *Journal of Secondary Gifted Education*, 8 (3), 111-122.
- Morales, C. (1994). Why teaching as a career. *Education*, 114 (3), 340-343.
- Naylor, F.D. (1993). The generality of interest themes. *Australian-Psychologist*, 28 (1), 1-7.
- Persson, S. (1993). *Flexibel skolstart för sexåringar*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, S. (1999). *Att bli lärare - En sociologisk studie av nya grundskollärares yrkessocialisation*. (D-uppsats i sociologi). Göteborgs universitet.
- Rannström, A. (1995). *Lärarstuderandes föreställningar om sin kommande yrkeskunskap*. Linköping: Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Scott, C., & Dinham, S. (1999). The occupational motivation, satisfaction and health of English schoolteachers. *Educational Psychology*, vol.19.
- Scott, J., & Hatalla, J. (1990). The influence of chance and contingency factors on career patterns of college-educated women. *Career Development Quarterly*, 39 (1), 118-132.
- Sjöstrand, P. (1968). *Karriärens utveckling- en socialpsykologisk analys av yrkesval*. Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.

- Sjöstrand, P. (1980). Teorier om yrkesval. I S. Franke-Wikberg, U. P. Lundgren (Red:er), *Karriär och levnadsbana: En antologi om studie och yrkesval*, Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Smart, J.C. (1985). Holland environments as reinforcement systems. *Research in Higher Education*, 23 (3), 279-292.
- Smart, J.C. (1989). Life history influences on Holland vocational type development. *Journal of Vocational Behavior*, 34 (1), 69-87.
- Statistiska centralbyrån (2000a). *På tal om kvinnor och män -Lathund om jämställdhet*. Örebro: SCB-Tryck.
- Statistiska centralbyrån (2000b). Statistikdatabas.
- Strömberg, M. (2000). *Från yrkesmotiv till yrkesmotivation - Blivande lärares yrkesvalsaktiviteter som grund för socialisation i yrket*. (D-uppsats i pedagogik). Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
- Svensson, A. (1980). Klasstillhörighet och högskoleutbildning. I S. Franke-Wikberg, U. P. Lundgren (Red:er). *Karriär och levnadsbana*, Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Tallberg- Broman, I. (1998). *Det är ändå jag som är pedagogen- Förskollärares och grundskollärares föreställningar om barnen, föräldrarna och läraruppgiften i en ny tid*. (Pedagogisk-psykologiska problem., nr. 646). Malmö: Lärarhögskolan i Malmö.
- Wernersson, I. (1990). *Förväntningar på utbildning och yrke bland studerande på grundskollärautbildning under dess första termin*. Göteborg: Institutionen för pedagogik.
- Wernersson, I., & Lander, R. (1979). *Män och kvinnor i barnomsorgen - En analys av könskvotering, yrkesval och arbetstrivsel*, Surte: Minab.

HÖGSKOLAN I BORÅS
Institutionen för pedagogik

Till studerande vid lärarutbildningen (inriktning förskollärare och grundskollärare 1-7)

Sedan 1998 pågår ett forskningsprojekt "**Lära till lärare**" vid institutionen för pedagogik. I projektet ingår bland annat att undersöka hur den integrerade lärarutbildningen bidrar till att förbereda för yrkesroller i olika slag av integrerade pedagogiska verksamheter. Några av er har redan bidragit till projektet genom att dela med er av reflektioner och pedagogiska ställningstaganden under utbildningen.

För att få en bredare bild av de studenter som följer utbildningen idag, vilken bakgrund man har, hur man ser på utbildningen och hur man tänker sig den framtida yrkesverksamheten, behöver vi nu hjälp av samtliga studenter att fylla i bifogade enkät. Ann-Sofie Holm har knutits till projektet för att utforma enkäten och kommer också att samla in och bearbeta svaren. Resultatet kommer att publiceras i Ann-Sofies D-uppsats i psykologi.

Självklart kommer dina svar att behandlas konfidentiellt och ditt namn kommer inte att stå i någon publikation. Enkäterna är sifferkodade för att det ska vara lätt att kontrollera att samtliga studenter nåtts av enkäten.

Förhoppningsvis tar det inte lång tid att fylla i enkäten. När det är gjort är vi tack-samma om du lämnar den direkt till Ann-Sofie eller i hennes fack på femte våning-en (mittenmot sal A511) på högskolan.

Om du undrar över något är du välkommen att höra av dig till någon av oss i projektet.

Tack för hjälpen på förhand!

Borås den 5 april 2000

Solveig Hägglund, vetenskaplig ledare	tel 164337
Birgitta Davidsson, projektledare	tel 164311
Anita Eriksson, projektassistent	tel 164339
Marianne Strömberg, projektassistent	tel 164338
Ann-Sofie Holm	tel 0513/10005

Bakgrund

Här nedan följer ett antal frågor som rör din bakgrund och tidigare erfarenhet av studier och yrke.

1. **Kön:**   Kvinna   Man

2. **Födelseår:** _____

3. **Etnisk bakgrund:**

- Född (eller adopterad) av svenska föräldrar
- Född i Sverige av föräldrar med utländsk härkomst
- Född utanför Sverige av föräldrar med utländsk härkomst
- Annat _____

4. **Om du skulle beskriva den familj du växte upp i med ett ord, vilket av följande alternativ stämmer bäst?**

- Arbetarfamilj
- Jordbrukarfamilj
- Tjänstemannafamilj
- Akademikerfamilj
- Egen företagare eller delägare (inklusive större jordbruk)
- Annat _____

5. **Arbetade någon av dina föräldrar inom ett pedagogiskt yrke?**   Nej   Ja

6. **Arbetade någon av dina föräldrar med barn?**   Nej   Ja

7. **Gick du på ”dagis” och/ eller förskola som liten?**   Nej   Ja

8. **Om du svarat ja på fråga 7; hur upplevde du förskoletiden?**

Mycket
negativt
1

2

3

4

5

Mycket
positivt
6

9. **Hur minns du din tid på lågstadiet, vad det gäller:**

	Mycket negativt					Mycket positivt
Trivsel	1	2	3	4	5	6
Studieresultat	1	2	3	4	5	6
Stöd från lärare	1	2	3	4	5	6
Stöd hemifrån	1	2	3	4	5	6

10. Hur minns du din tid på mellanstadiet, vad det gäller:

	Mycket negativt					Mycket positivt
Trivsel	1	2	3	4	5	6
Studieresultat	1	2	3	4	5	6
Stöd från lärare	1	2	3	4	5	6
Stöd hemifrån	1	2	3	4	5	6

11. Hur minns du din tid på högstadiet, vad det gäller:

	Mycket negativt					Mycket positivt
Trivsel	1	2	3	4	5	6
Studieresultat	1	2	3	4	5	6
Stöd från lärare	1	2	3	4	5	6
Stöd hemifrån	1	2	3	4	5	6

12. Hur minns du din tid på gymnasieskolan, vad det gäller:

	Mycket negativt					Mycket positivt
Trivsel	1	2	3	4	5	6
Studieresultat	1	2	3	4	5	6
Stöd från lärare	1	2	3	4	5	6
Stöd hemifrån	1	2	3	4	5	6

13. Vilken tidigare gymnasieutbildning har du?

- Vård
- Barn- och fritid
- Samhällsvetenskaplig
- Naturvetenskaplig
- Teknisk
- Annat _____

14. Har du tidigare erfarenheter av högskole-/universitetsstudier:

- Nej   Ja

15. Har du tidigare yrkesutbildning ?

- Nej   Ja, inom   Service
 Hantverk
 Förskola/skola
 Industri
 Vård
 Annat _____

16. Har du tidigare yrkeserfarenhet (minst 1 år sammanhängande)?

- Nej
- Ja, inom: Hur länge?
☐ Service	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år
☐ Hantverk	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år
☐ Förskola/skola	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år
☐ Industri	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år
☐ Vård	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år
☐ Annat _____	☐ 1-3 år	☐ 4-6 år	☐ mer än 6 år

Boende och ekonomi

Här följer ett antal frågor om ditt nuvarande boende och finansiering av studier.

17. Vad stämmer bäst in på ditt boende?

- Har Borås som hemort sedan tidigare
- Har flyttat till Borås permanent pga. studierna
- Bor tillfälligt i Borås under studietiden och veckopendlar från bostad på annan ort
- Dagenspendlar från bostad på annan ort

18. Vad stämmer bäst in på ditt boende?

- Bor kvar i föräldrahemmet
- Bor ensam eller med kompis/partner och utan barn
- Sammanboende/gift med barn   Antal barn: _____ Barns ålder _____
- Ensamstående med barn   Antal barn _____ Barns ålder _____

19. Hur finansierar du huvudsakligen dina studier? (Kryssa bara ett alternativ)

- Studielån
- Jobbar
- Får ekonomiskt stöd från föräldrar, t.ex. subventionerad kost , logi mm.
- Får ekonomiskt stöd från partner
- Eget sparad kapital
- Annat _____

Nuvarande utbildning

Här nedan följer ett antal frågor om din nuvarande utbildning.

20. Vilket utbildningsprogram går du på nu?

- Förskollärare 120 poäng
- Grundskollärare 140 poäng
- Sv/So
- Ma/No

21. Termin i utbildningen: 1 2 3 4 5 6 7

22. Valet av utbildning var: förstahandsval andrahandsval tredjehandsval/ mer

23. Varför valde du just Borås som studieort? Kryssa för i vilken grad följande har påverkat valet.

	Påverkade inte alls				Påverkade i hög grad	
	1	2	3	4	5	6
Närheten till hemmet	1	2	3	4	5	6
Kamrater/närstående studerade där	1	2	3	4	5	6
Bra högskola med gott rykte	1	2	3	4	5	6
Integrerade utbildningen lockade	1	2	3	4	5	6
Kom inte in på annan önskad skola	1	2	3	4	5	6

24. Vad har påverkat dig i ditt val av utbildning?

	Påverkade inte alls				Påverkade i hög grad	
	1	2	3	4	5	6
Barndomsdröm	1	2	3	4	5	6
Egna skolerfarenheter	1	2	3	4	5	6
Inflytande från föräldrar/andra	1	2	3	4	5	6
Intresse för att arbeta med barn	1	2	3	4	5	6
Tidigare erfarenhet av yrket	1	2	3	4	5	6
Tycker om att leda och undervisa	1	2	3	4	5	6
Vill förändra skolans verksamhet	1	2	3	4	5	6
Påverka samhällets utveckling	1	2	3	4	5	6
Intressanta arbetsuppgifter	1	2	3	4	5	6
Säker arbetsmarknad	1	2	3	4	5	6
Bra arbetsvillkor (ex. arbetstider)	1	2	3	4	5	6
Bra lön	1	2	3	4	5	6
Utbildningen ges i Borås	1	2	3	4	5	6
Intresse för utbildningens ämne	1	2	3	4	5	6
Möjlighet till personlig utveckling	1	2	3	4	5	6

25. Hur anser du att utbildningen bidrar till följande alternativ:

	Bidrar inte alls				Bidrar i hög grad	
	1	2	3	4	5	6
Personlig mognad	1	2	3	4	5	6
Kunskaper om barns utveckling	1	2	3	4	5	6
Utveckla ledarförmåga	1	2	3	4	5	6
Hantera konflikter	1	2	3	4	5	6
Förberedelse inför praktiska yrkeslivet	1	2	3	4	5	6
Fördjupade ämneskunskaper	1	2	3	4	5	6
Utveckling av pedagogiska färdigheter	1	2	3	4	5	6
Lärande av olika metodiska redskap	1	2	3	4	5	6
Samverkan med föräldrar, sociala, mm.	1	2	3	4	5	6
Förberedelse av samverkan skola/förskola	1	2	3	4	5	6
Goda IT-kunskaper	1	2	3	4	5	6
Realistisk bild av vad yrket innebär	1	2	3	4	5	6
Kunskap om skolutveckling, utvärdering	1	2	3	4	5	6
Kunskap om lärarnas betydelse för samhällets utveckling	1	2	3	4	5	6
Utveckla praktiska-estetiska färdigheter	1	2	3	4	5	6

26. Hur ser du idag på ditt val av yrkesinriktning mot förskola/skola?

- Det känns helt rätt, skulle valt samma idag
- Känner mig tveksam till om jag valt rätt
- Det känns helt fel, kommer att byta snarast

Förväntningar inför framtiden

Här följer ett antal påståenden om dina förväntningar på framtiden inom ditt kommande yrke. Var vänlig ange i vilken grad du anser att påståendet stämmer på dig.

27. Vad tror du om framtiden?	Inte alls				I hög grad	
Det kommer att bli lätt att få jobb efter utbildningen	1	2	3	4	5	6
Kommer att stanna länge inom yrket	1	2	3	4	5	6
Kommer att vidareutbilda mig inom yrket	1	2	3	4	5	6
Kommer att stanna kvar på nuvarande hemort och arbeta	1	2	3	4	5	6
Kommer att flytta utomlands och arbeta	1	2	3	4	5	6
Kommer att arbeta aktivt med skolutveckling	1	2	3	4	5	6
Kommer att arbeta mycket i arbetslag	1	2	3	4	5	6

Massmedia har på senare tid målat upp en mörk bild av skolan (stress, dåliga resurser, problemelever mm.)

	Inte alls				I hög grad	
28. Stämmer det överens med din egen bild?	1	2	3	4	5	6
29. Påverkas du av den mörka bilden?	1	2	3	4	5	6

30. I yrkesrollen påverkas man ofta från olika håll. Hur tror du följande alternativ kommer att "styra" dig i din kommande yrkesutövning?

	Inte alls				I hög grad	
Arbetskamrater	1	2	3	4	5	6
Barn/elever	1	2	3	4	5	6
Barnens föräldrar	1	2	3	4	5	6
Utbildningen	1	2	3	4	5	6
Egen personlighet	1	2	3	4	5	6
Egen kompetens	1	2	3	4	5	6
Skolledare	1	2	3	4	5	6
Skolans ekonomi	1	2	3	4	5	6
Läroplan, lagar	1	2	3	4	5	6

31. I vilken grad tror du att du kommer att inta följande roller gentemot barnen/eleverna i din framtida yrkesverksamhet?

	Inte alls				I hög grad	
	1	2	3	4	5	6
Pedagog	1	2	3	4	5	6
Ordningsman	1	2	3	4	5	6
Kompis	1	2	3	4	5	6
Förälder	1	2	3	4	5	6
Konfliktlösare	1	2	3	4	5	6
Ämnesförmedlare	1	2	3	4	5	6
Socialarbetare	1	2	3	4	5	6
Fostrare	1	2	3	4	5	6
Inspiratör	1	2	3	4	5	6
Handledare	1	2	3	4	5	6

Är det något du vill tillägga kan du göra det här: _____

Tack för din medverkan!

English summary

Becoming a teacher:

Circle time. A symbol for integration between preeschool and compulsory school.¹

Background

Although several earlier national and international studies have described aspects of professional socialisation among student teachers, few have explicitly focussed on such processes within an integrated context. Very few concern training programmes with joint courses for students aiming at pre-school teacher's and compulsory school teacher's degree. Furthermore, studies of socialisation within contexts organised according to principles of professional integration have largely been conducted in settings where the integrated educational practice is based on voluntaries from the involved parts. As Swedish educational policy since 1991 prescribes integration of pre-school and compulsory school practice, explicit demands on universities and local communities to develop and organise efficient models for training and practice are at hand. The present project are an effort to reveal deeper knowledge about what premises and conditions are involved when two cultures of educational traditions meet. Particular attention is directed towards processes through which students and professionals, representing pre-school and compulsory school traditions, establish shared sets of knowledge, values and norms about learning and instruction. Such common frames for organising an integrated educational practice are assumed to form an important step towards a new, broader defined teacher role.

The project

The project "Becoming a teacher" started in the end of 1997 and will continue until the June 2001. The overriding purpose is to identify and describe conditions for teacher socialisation during teacher training and in professional practice. Two empirical studies, each focussing on one main aspect of professional learning are conducted. One study examines a recently launched, integrated (pre-school teachers and primary school teachers) teacher training as context for teacher socialisation. The other investigates deve-

---

¹ The project is funded by: Högskoleverket and Högskolan i Borås

lopment and establishment of an integrated school practice among four teacher teams.

An integrated theoretical frame for socialisation is being used (Berger & Luckman, 1979²; Mead, 1976/1995³; Moscovici, 1984⁴). Briefly, this frame implies professional socialisation as being a dynamic, interactive, socially constructed process, which takes place in a socio-cultural context. Social interaction is regarded as a means for changing ideas about the teacher role as well as for maintaining established views. Established ideas as well as new ones are expressed, negotiated and confirmed through communication and action. Conditions for such interactions are contextual and can be defined in terms of temporary situations as well as cultural premises. Inter-individual as well as inter-group interactions are assumed to be involved in processes of constructing and/or reconstructing contents in the teacher role. Teacher socialisation, i.e. "becoming a teacher", takes place in interaction with fellow students, teachers, in-service supervisors and colleagues over a length of time, covering the years of university training and many years of professional work in educational settings. The present project illuminates issues that are likely to be at hand during some distances of the journey towards a teacher role within an integrated educational practice.

The project is inspired by an ethnographic research tradition, particularly as it has been developed within the educational sciences by Quarsell⁵ (1994). Data is collected from two different contexts; integrated teacher training and integrated pre-school/compulsory school practice. Fifteen students accepted for pre-school teachers training and fifteen accepted for compulsory school teacher training is followed during their education. Interviews, student's diaries, examination papers, evaluations, and reflections on the training and their future teacher role are collected and analysed over 2,5 years. Data from the integrated practice is collected through participant observa-

---

² Berger, P.L. & Luckman, T. (1979). *Kunskapens sociologi. Hur individer uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

³ Mead, G:H: (1976/1995). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.

⁴ Moscovici, S. (1984). *The phenomenon of social representations*. I R.M. Farr & S. Moscovici (Ed). *Social representations*. Cambridge University Prass.

⁵ Qvarsell, B. (1996). *Tillbaka till Pierce? Tankar och begrepp inom den pedagogiska etnografen*. Utvecklingspsykologiska seminariets skriftserie Nr 43. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

tions in daily work and conferences, and individual and group interviews. Four teacher teams in two schools participate in the study.

The project is expected to reveal deeper knowledge about socialisation processes in educational professions, particularly in contexts emphasising integrated models for organisation and content of educational activities. Furthermore, the project is organised in order to support links between educational sciences and teacher training, for example through regular seminars for students, university teachers and in-service supervisors.

Instead of aiming for one final report from the project, we have decided to document the research process in a number of smaller working reports. In this first one, the project as it was outlined in the proposal is presented. It gives a detailed description of purpose, design, theoretical perspective and methods.

This report presents the results from a questionnaire given to 146 preschool- and 163 primary school-teacher students at the integrated teacher training program at Borås University College. The study focuses on issues of particular importance for students in the Borås area and concerns different mechanisms that influence the choice of a teaching career as well as the students' experiences of integrated teacher training. A questionnaire was used to collect information about socio-cultural background, former school experiences, motives for choosing the teacher training program, financial situation, ideas about the teacher training program and future professional roles etc. Comparisons were made between the two groups of teacher students. The results indicate that several factors influence the students' university studies and professional orientation. These factors will be presented and discussed in the report.

Borås, April 2001

Project staff:

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Marianne Dovemark
Anita Eriksson
Ann-Sofie Holm
Marianne Strömberg

Rapporter från Institutionen för pedagogik

1. Davidsson, B., Hägglund, S., & Kihlström, S. (1997/1999). *Projektet "Lära till lärare"*. *Projektbeskrivning*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 1, 1999.
2. Davidsson, B., Eriksson, A., Strömberg, M., Dovemark, M., & Hägglund, S. (1999). *Två blivande lärares reflektioner över mötet med lärarutbildningen*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 2, 1999.
3. Strömberg, M. (1999). *"Det finns gyllene dagar och stunder i lärarens arbete och det är dom som gör att man knogar på."* *Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet.* *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 3, 1999.
4. Eriksson, A., Davidsson, B., & Hägglund, S. (1999). *Iaktta – handla – reflektera. Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 4, 1999.
5. Davidsson, B., Dovemark, M., & Hägglund, S. (1999). *Vem blir lärare och varför? Utgångspunkter för en studie med fokus på lärarstudenters sociokulturella bakgrund och dess betydelse för högskolestudier och yrkesval*. *Projektet "Lära till lärare"*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 5, 1999.
6. Kärrby, G. (2000). *Svensk förskola – Pedagogisk kvalitet med socialpolitiska rötter*.
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 6, 2000.

7. Szklarski, A. (2000) *Konfliktupplevelsens väsen. En empirisk-fenomenologisk studie bland ungdomar i två länder.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 7, 2000.
8. Davidsson, B. (2000) *Samling – en symbol för integration mellan förskola och grundskola?*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 8, 2000.
9. Oudhuis, M. (2000) *Gunvors-projektet – En utvärdering av ett samarbetsprojekt mellan Gunnareds sjukhem, SAFs regionkontor och Volvo Lastvagnar.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 9, 2000.
10. Riestola, P. (2000) *Växtkraft Mål 4 – för långsiktig målmedvetenhet?*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 10, 2000.
11. Strömberg, M. (2001) *Från yrkesmotiv till yrkesmotivation. Blivande lärares yrkesvalsmotiv som grund för socialisation in i yrket.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 11, 2001.
12. Eriksson, A. (2001) *Yrkeslärande ur ett dagboksperspektiv. En studie av blivande lärares dagboksskrivande och yrkeslärande under praktiken.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 12, 2001.
13. Holm, A-S. (2001) *Vem söker sig till lärarutbildningen och varför? – en studie av blivande förskollärare och grundskollärare vid Högskolan i Borås.*
Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 13, 2001.

Rapporter från Pedagogiskt centrum

1. Lönn, A. (1999). *Pedagogisk handledning vid högskola. En studie av pedagogisk handledning vid Sektionen för Väg- och Vattenbyggnad Chalmers Tekniska Högskola.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 1, 1999.
2. Lönn, A. (2000). *Vad förväntas av/väntar handledare och studenter? En enkätstudie om handledares och studenters förväntningar på varandra inför examensarbetet, om deras förväntningar uppfyllts, samt deras beskrivningar av handledningens förlopp.*
Högskolan i Borås, Pedagogiskt centrum.
Rapport nr 2, 2000.

Från och med 2001-01-01 övergår Pedagogiskt centrum till en egen enhet: Centrum för lärande och undervisning.

Skrifter från Institutionen för pedagogik

1. Davidsson, B. (1999). *"Vi vill mer än vi ibland klarar."* Om samarbete mellan förskollärare, grundskollärare och fritidspedagoger. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 1, 1999.
2. Eriksson, A., & Haverlind, A. (2000). *"Dä kommer luft inne mä"*. En etnografisk studie av förskolebarns lärande inom naturvetenskap, miljö och teknik. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 2, 2000.
3. Jenslöv, T. (2000). *Hur arbetar förskollärare med bråkiga barn?* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 3, 2000.
4. Karlsson, H., & Wademyr, P. (2000). *Lära för livet. Förskollärares uppfattningar om barns lärande.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 4, 2000.
5. Holm, A-S. (2000). *Hobergskolan. Beskrivning och utvärdering av ett skolprojekt i Vårgårda kommun.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 5, 2000.
6. Davidsson, B., & Boglind, A. (2000). *Att skriva yrkesdagbok. En möjlighet för den reflekterande pedagogen.* Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik. Skrift nr 6, 2000.

Skrifter om skolutveckling

1. Dovemark, M., Sörensson, K., & Appelqvist, R. (1999). *Den framtida lärarrollen – Flexibel organisation och arbetsformer. Ett arbetslagsutvecklingsprojekt.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 1, 1999.
2. Hermansson Adler, M., & Larsson, P. (1999). *Piloter för lokal skolutveckling. Ett projekt till stöd för kompetensutveckling av skolans personal*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 2, 1999.
3. Lönn, A. (1999). *Uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring. Rapport om ett utvecklingsprojekt.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 3, 1999.
4. Brorman, A. (1999). *Möjligheternas möte? Rapport om ett utvecklingsprojekt. En förändrad lärarroll – arbetslagets praktiska vardagsarbete med fokus på barns läs- och skrivutveckling och tematisk undervisning.*
Högskolan i Borås, Centrum för skolutveckling.
Skrift nr 4, 1999.